

Slaget om Linnéstödet

Riskerar att hämma
förnyelse s 3

Protest mot centralisering

Gemensam e-
post införs s 5

Vem kan bli hedersdoktor?

Titel utan förpliktel-
ser s 10-13

4/05

PHOTO: HILLEN/NAGEL

I huvudet på en hjärnforskare

Kaj Blennow undersöker nervimpulsernas komplicerade kontakter s 14-15

- 3 **Linnéstödet** – knepig ekvation
- 5 **Handels** vill inte gå med i
- 7 **Lånade forskare** ska göra GU större
- 8 **Ny logotyp** – än så länge hemlig
- 8 **Stöd för** avveckling
- 9 **Mat för** 12 miljoner kronor
- 10-13 **Kändistätt** bland hedersdoktorer, men få nomineras
- 14-15 **Närgånget** om nerverna
- 16-17 **Vinstintressen** förblindar - när kommersialiseringen hotar forskningen
- 18-19 **Ämbetsman** uti fingerspetsarna
- 20 **En studie** i vänskap
- 21 **Brittisk statsvetare** nyfiken på Sverige
- 22 **Fria ord:** Missförstånd om Resko
- 23 **Fjantig doktorshatt**, menar ny promovend
- 27 **Klassiker på nätet**
- 28 **Filmvetare** hyllar humaniora

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personal- och nyhetstidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE:

Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE:

Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

FRILANSREPORTER:

Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

REPRO:

Mattias Jacobsson

FOTOGRAF:

Göran Olofsson/Tel: 773 2929

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING:

Anders Eurén

MEDVERKANDE SKRIBENTER:

Viveca Bladh, Kerstin Norén, Mats Andersson, Monica Tunbäck-Hanson, Sverker Jagers och Björn Brorström.

KORREKTUR:

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS:

GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 773 4354

E-POST:

gu-journalen@gu.se

INTERNET:

http://www.gu.se/aktuellt/gu-journalen

TRYCK:

Intellecta Docusys AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA:

6 400 ex.

UTGIVNING:

6 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i nov

MANUSSTOPP:

31 oktober 2005

ADRESSÄNDRING:

Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvaras ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Fortsatt profilering på starka forskningsmiljöer

MÅNGA AV OSS kommer att minnas den gångna sommaren som den som började och slutade med strålende sol. Tiden däremellan kommer vi snabbt att glömma, åtminstone vad värdet anbelangar.

Något jag inte glömt är ett initiativ mitt under sommaren från regeringen och stödpartierna om nya utbildningsplatser. Av föreslagna 3 500 nya platser är 525 avsedda för Göteborgs universitet. På sensommaren kom ännu ett utspel med totalt 15 000 platser varav GU totalt får 1625 platser. Det är mycket glädjande att GU får flest utbildningsplatser.

För GU:s del måste detta ses mot bakgrunden av att vi redan nu bedriver grundutbildning motsvarande cirka 1 800 platser fler än dem vi får ersättning för. Om universitetet får en rejäl del också av de senast annonserade platserna, finns visst utrymme för några mycket angelägna nya satsningar och förstärkningar.

DET ÄR GLÄDJANDE att GU fortsätter att vara ett mycket populärt universitet för studenter. Inom i stort sett samtliga utbildningsområden där vi verkar, är GU det mest eftersökta alternativet. Det gör bland annat att vi får studenter med goda förutsättningar att klara studierna.

Precis före sommaren utlyste forskningsråden och VINNOVA stöd till så kallade starka forskningsmiljöer i enlighet med forskningspropositionen. Stöden är avsedda att utgöra ett komplement till lärosätenas egna fakultetsmedel. Det så kallade Linnéstödet från Vetenskapsrådet (VR) och Formas avser minst 14 tioåriga forskningsanslag på sammanlagt 140 miljoner kronor per år från och med den 1 juli 2006. Stöd till minst fyra så kallade Berzelius Center från VR och VINNOVA omfattar sammanlagt 20 miljoner kronor. De viktigaste bedömningskriterierna kommer att vara redan uppnådd vetenskaplig kvalitet och potential för vetenskaplig förnyelse.

Inom GU drogs arbetet med ansökningar igång före sommaren så snart råden klargjort förutsättningarna. En principiellt ny företeelse är att endast lärosäten har rätt att söka stöd och dessutom inom angivna maximala ramar. För GU:s del är ramen 75 miljoner kronor när det gäller Linnéstöd. Två ansökningar om Berzelius Center får lämnas in.

Efter samråd med dekanerna fastställdes jag en tidsplan för den interna ansökningsprocessen. En arbetsgrupp, under ledning av Staffan Edén, har handlagt frågor om själva hanteringen av ansökningar.

En första behandling av inkomna förslag till ansökningar gjordes i slutet av augusti inom fakulteterna. Nämnderna utnyttjade möjligheten att inom ett givet utrymme föreslå vilka ansökningar som borde gå vidare. Därefter enades Rektors ledningsråd i början av september om vilka av dessa förslag som skall vidareutvecklas till slutliga ansökningar.

INOM DEN FÖR GU tillgängliga ramen för "ansökningsrätt" på 75 miljoner kronor rör det sig om totalt ett tiotal förslag representerande samtliga vetenskapsområden inklusive det konstnärliga. Dessutom går två förslag vidare för utformning av ansökningar om Berzelius Center. Slutgiltigt beslut om bland annat ansökningsbelopp för respektive ansökan tas under november, när kompletta ansökningar föreligger. Ansökningarna inges senast den 1 december.

Satsningen på starka forskningsmiljöer ska stödja arbetet med att prioritera och profilera forskningen, vilket enligt regeringen är ett ansvar för varje lärosäte. Universitetet måste därför satsa betydande egna resurser. I de allra flesta fall kommer det dock att röra sig om forskningsmiljöer dit betydande fakultetsmedel redan är destinerade.

Sveriges Universitets- och Högskoleförbunds (SUHF) 10-årsjubileumskonferens kommer att arrangeras av GU den 16 november. Temat är forskningsstrategier och forskningens oberoende. Det är minst sagt högaktuella frågor för alla lärosäten just nu. Alla vändas i likhet med oss över de nya villkoren för finansiering av forskning.

YTTERLIGARE EN VIKTIG fråga som uppmärksammas allt mer, bland annat av SUHF och universitetskanslern, är vad universitet egentligen är till för. Ju mer finansierarna styr våra verksamheter och ju mer detaljerade och diversifierade våra uppdrag från staten blir, desto större anledning finns det att ställa den frågan.

Gunnar Svedberg

Linnéstödet gynnar de redan starka

Uppnådd vetenskaplig kvalitet och potential för vetenskaplig förnyelse – det var de två viktigaste kriterierna när utlysningen av det så kallade Linnéstödet kom i somras.

Frågan är dock hur mycket förnyelse denna unika satsning på forskning egentligen kommer att ge.

10 MILJONER KRONOR per år i 10 år – det är vad cirka 14 projekt i landet kommer att få i så kallat Linnéstöd. Det är betydligt mycket mer pengar än Vetenskapsrådet brukar ge i anslag.

Medlen ska gynna svensk nydanande forskning. Men frågan är om det inte bara är de redan etablerade forskningsmiljöerna som kommer att få pengar.

För första gången är det nämligen inte en enskild forskargrupp som söker medel. Denna gång handlar det om att hela lärosätet, med rektor i spetsen, väljer ut vilka projekt som ska komma i fråga. Och för att kunna få pengarna måste lärosätet också visa att projektet ingår i lärosätets strategiska satsning.

– Ytterligare en särskild omständighet är att varje universitet och högskola fått ett tak för hur mycket pengar man kan söka. För Göteborgs universitet handlar det om 75 miljoner kronor, berättar Staffan Edén. Han är sammankallande för den arbetsgrupp vid GU som ägnat sommaren åt att ta fram kriterier för projekt från GU.

För ytterligare ett särskilt förhållande med Linnéstödet är den korta tid universiteten har haft på sig: Regeringens proposition kom i mars och utlysningen i juni. Redan den 1 december ska ansökningarna vara inne.

– Det är ju en medveten strategi från statsmakternas sida att lärosätena ska tänka igenom sin profil, säger Staffan Edén. Om det här sättet att stödja forsk-

ning är bra eller inte, är svårt att säga. Först om 10 år kommer vi att se effekterna.

Att Linnéstödet skulle gynna vetenskaplig förnyelse är något som Urban Strandberg, forskare på Centrum för forskning om offentlig sektor, har svårt att tro. Han kan se en tydlig trend att etablerade forskningsmiljöer med kända forskningsledare får allt mer, medan mindre miljöer, eller unga forskare, missgynnas.

– Vi har ju haft flera sådana satsningar på senare tid, både på starka forskningsmiljöer och Centers of Excellence. Man vill tydligen stödja den etablerade verksamheten och någon större chans att universiteten ska satsa på det lite udda finns knappast i det här sammanhanget. Jag är inte enbart kritisk till Linnéstödet men ser flera risker med det: Dels att universiteten kommer att betona befintlig excellens snarare än förnyelse, och bara skicka in projekt som redan är framgångsrika. Men också, att om nu något lärosäte ändå skulle satsa på ett udda projekt, kommer Vetenskapsrådet inte att våga ta risken att stödja det. För tänk om projektet inte lever upp till förväntningarna, då är det ju verkligen illa. Att Linnéstödet innebär att universiteten måste profilera sig kan vara bra, men frågan är om det leder till revolutionerande forskning.

Det tror inte heller Mats Benner, föreståndare för Forskningspolitiska institutet i Lund.

– Man skulle kunna säga att det finns en inbyggd paradox i den här satsningen: Det handlar om stora pengar som ska satsas på något som är starkt idag men som också ska ha något förnyelsebart över sig. Det är inte lätt att få ihop. Hur vet man vad som håller på sikt? Det som verkar som en lite halvtokig idé idag kan mycket väl vara det mest intressanta

forskningsområdet om tio år.

De projekt som får medel kommer även att utvärderas under projektets gång.

– Håller man inte måttet finns alltså risk att pengarna fryser inne. Kraven på mätbara effekter ökar därmed. Vi har tidigare haft ett ganska likgiltigt finansieringssystem där alla får ungefär lika mycket vare sig de är framstående eller ej. Linnéstödet bryter mot detta, nu gäller det konkurrens mellan universiteten.

OM GU FÅR sin beskärda del skulle det innebära cirka 20 miljoner kronor om året. Även om det är mycket pengar är summan inte särskilt stor i hela GU:s budget.

– Nej, här handlar det mer om prestige än om pengar, menar Mats Benner. Får man en rimlig andel, eller kanske mer, betyder det att lärosätet har framgångsrik forskning. Det universitet som får mindre än väntat – vilken nesa!

Bland de GU-projekt som gått vidare till fortsatt ansökan finns trots allt ett som är annorlunda: GoArt som forskningsmiljö.

– Jag antar att GU är det enda lärosätet som har en ansökan inom det konstnärliga området, säger rektor Gunnar Svedberg. Det är ett sätt att visa att vi menar allvar med vår satsning på konstnärlig forskning och anser att det är viktigt för fortsatt utveckling av landet.

Eva Lundgren

FAKTA/ Strategiskt stöd

Följande projekt från GU ska beredas vidare till kompletta ansökningar: "Quantitative biology of homeostasis and senescence", med Thomas Nyström som ansvarig "Centrum för teoretisk biologi", med Karin Hårding "Adverse perinatal influences on metabolic functions and CNS development", med Henrik Hagberg "Centre of Excellence for Research on Sex Steroids", med Claes Ohlsson "Ecotoxicogenomics", med Hans Black, "Demokratiforskning – politik, massmedier och förvaltning" med Sören Holmberg "Center for Language Technology", med Lars Borin "GoArt som forskningsmiljö", med Sverker Jullander. GU har också två förslag till Berzeliuscenter: Mucosal Immunity and Vaccine Center, med Nils Lycke som ansvarig, Centre for Cardiovascular and Metabolic Medicine, med Jan Borén

Hum fak går mot tuffa tider

ÅRETS BUDGET pekar på ett underskott på drygt 24 miljoner kronor, vilket är 9 miljoner kronor sämre än planerat.

– Vi ska inte göra något panikartat utan det gäller att hålla huvudet kallt. Vi har ett strukturellt problem och det är att vår kostym är för stor, men vi räknar med att hämta igen underskottet under åren 2006, 2007 och helt 2008, säger dekanus Christer Ahlberger på Humanistiska fakulteten.

En drastisk åtgärd, som fakulteten redan genomfört, är att man har stoppat antagningen till forskarutbildningen under 2006. Dessutom har fakulteten fryst utlysningen av nya forskarasistenter. Men dessa åtgärder hjälper sannolikt inte, bedömer Christer Ahlberg, som beklagar att avsättningarna till gemensamma kostnader ökar och att den knappa höjningen av fakultetsanslaget inte alls kompenserar löneökningarna som i år ligger på cirka 4 procent.

Pam Fredman blir dekanus

FRÅN OCH MED 1 juli kallas chefen för Sahlgremska akademien dekanus medan biträdande chef kallas prodekanus, enligt beslut från akademistyrelsen.

Beslutet innebär också att akademien minskar antalet råd från 10 till tre. De tidigare tre fakultetsråden, sex programråden och grundutbildningsrådet ersätts av ett råd för forskningsfrågor, ett råd för forskarutbildningsfrågor samt ett grundutbildningsråd. Chefen för ett råd kallas vicedekanus.

– Vi har genomfört förändringarna för att skapa en enklare och mer överskådlig organisation, förklarar dekanus Pam Fredman.

Sahlgremska akademien minskar också antalet institutioner från 15 till sex. Arbetet på att utforma de nya institutionernas organisation och budget ska vara klart vid årsskiftet.

– Styrande för arbetet med den nya institutionsindelningen är grundutbildningens struktur och behov. Vår inriktning har varit att samtliga institutioner skall ha grundutbildning, forskarutbildning och forskning. Vi har också velat skapa institutioner som är mindre ekonomiskt sårbara än de tidigare, vilket skapar bättre förutsättningar för verksamheten att utvecklas positivt. Genom att minska antalet får vi en enklare och mer överskådlig linjeorganisation.

Kortare tid för examensbevis

DEN GENOMSNITTLIGA handläggningstiden för examensbevis är för närvarande cirka 2 månader. Under åren har Göteborgs universitet fått ta emot många JO-anmälningar för att studenter har fått vänta för länge examensbevis.

Under våren 2005 gjordes en satsning. Tre extra handläggare anställdes. Därmed kunde köerna kortas rejält genom att handläggarna arbetade parallellt med de nya ansökningar som kom in och de som fått vänta en längre tid.

– Som vanligt har det dock kommit in många nya ansökningar under sommarmånaderna. Det är inte ovanligt. Det som är ovanligt för i år är att antalet inkomna ansökningar är mycket större än de tre föregående åren, säger Gunilla Dörner Buskas, chef på studentavdelningen.

Ny institution på Artisten

MUSIKHÖGSKOLAN. Operahögskolan och Teaterhögskolan gör gemensam sak och bildar från och med första juli institutionen Högskolan för scen och musik, på engelska Academy of Music and Drama. Ingemar Henningsson, tidigare rektor på Musikhögskolan, blir högskolerektor och Pia Muchin, lektor i fysisk gestaltning på Teaterhögskolan, blir biträdande rektor för de drygt 800 studenterna och cirka 150 lärarna och forskarna på Artisten.

Striden fortsätter i hovrätten

BÅDE DAMPFORSKAREN Christopher Gillberg och rektor Gunnar Svedberg överklagar sina domar för tjänstefel i Göteborgs tingsrätt.

Även vice överklagare Kerstin Skarp har överklagat den friande domen mot universitetets styrelseordförande Arne Wittlöv, och domen på 40 dagsböter mot Gunnar Svedberg. Däremot kommer åklagaren inte att överklaga domen mot Christopher Gillberg, som fick villkorlig dom och 50 dagsböter av tingsrätten.

Det blir hovrätten som troligen efter årsskiftet tar upp fallet om vem som gjorde sig skyldig till tjänstefel när det gäller utlämnade av forskningsmaterial. Kammarrätten har i flera domar givit sociologen Eva Kärfve och barnläkaren Leif Elinder rätt att ta del av materialet, vilket de aldrig kunde göra eftersom Gillbergs medarbetare och hans fru förstörde hela forskningsmaterialet.

GU är en budgetvinnare

Det är glädjande med en ökad satsning på grundutbildningen. Tyvärr är satsningen inte lika stor på forskningssidan. Så säger förvaltningschef PO Rehnquist med anledningen av regeringens nya proposition.

GÖTEBORGS UNIVERSITET fick flest nya utbildningsplatser i höstens budget. Förutom de 525 nya utbildningsplatser till GU som regeringen redan tidigare aviserat, innebär propositionen ytterligare 1000 extra platser år 2006.

– Det betyder inte att vi kommer att utbilda nämnvärt fler studenter, säger förvaltningschef PO Rehnquist. Det handlar snarare om att vi får betalt för den överproduktion vi gör idag och att kvaliteten kan säkerställas. Vi behöver alltså inte minska antalet utbildningsplatser, vilket vi tidigare befarade.

Räknat i pengar innebär satsningen att Göteborgs universitet kommer att få ytterligare 130 miljoner kronor för grundutbildning och 16 miljoner kronor extra för forskning. En stor del av detta är dock kompensation för ökade löner och priser. En god nyhet är dock att uppräknings för löner och priser blir 2,1 procent för 2006, vilket är 0,5 procent mer än vad GU hade räknat med.

DESSUTOM BLIR det en kvalitetsförstärkning av grundutbildningen med 9 miljoner kronor inom utbildningsområdena: humaniora, samhällsvetenskap, juridik, farmaci, teknik och naturvetenskap. Totalt

kan detta innebära att studenterna nu kan räkna med att få något fler undervisningstimmar och fler laborationer.

Men på forskningssidan blev det inte alls lika bra, vilket PO Rehnquist tycker är synd.

– Om vi fritt hade fått fördela pengarna hade vi prioriterat en större satsning på forskning. Den negativa balansen mellan utbildning och forskning förstärks nu och det är oroande. Vi får väl ändå vara nöjda, särskilt med tanke på att vi så sent som i våras inte trodde det skulle bli någon satsning alls.

NU SKA STÖRRE delen av resurserna fördelas direkt ut till nämnderna. Men PO Rehnquist påpekar att styrelsen kommer att behålla en mindre del för att minska sitt underskott, som vid årets slut uppgår till 50 miljoner kronor. Hur mycket styrelsen kommer att hålla inne är en fråga som ska diskuteras.

Dessutom har regeringen i sin tilläggsbudget för 2005 också gett GU extra resurser på 21 miljoner kronor.

– Det innebär att prognosen för årets resultat genast ser lite bättre ut. Om allt stämmer i övrigt blir underskottet cirka 25 i stället för 45 miljoner kronor, säger PO Rehnquist.

Allan Eriksson
Eva Lundgren

PROPPEN I KORTHET

- ▶ Löne- och prisuppräknings blir 2,1 procent, vilket är halv procent mer än vad GU hade räknat med. Det innebär 5 miljoner extra för 2006.
- ▶ Förstärkning av utbildningsområdena inom humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap med 1,12 procent. De höjda prislapparna ger 9 miljoner extra.
- ▶ Totalt 1625 nya utbildningsplatser. Förutom de 525 platser som styrelsen redan fördelat blir det ytterligare 1000 platser till GU under 2006 och 100 till 2007. Ett mindre antal platser är avsedda för en utbyggnad av läkarutbildningen.
- ▶ Hantverksskolan DaCapo får ytterligare 4,5 miljoner kronor för forskningsanknytning av verksamheten.
- ▶ Ny "högre praktisk förvaltningsutbildning" för utländska akademiker (30 helårsplatser).
- ▶ Svenskt Samhällsvetenskapligt Dataarkiv (SSD) får Vetenskapsrådet som huvudman istället för samhällsvetenskaplig fakultet.
- ▶ En nysatsning görs på lärarutbildningen (60 poäng) för personer med ämnesutbildning inom naturvetenskap och teknik. Den startar hösten 2006.

Utredning får klart godkänt

"Synnerligen väl genomförd. Väl underbyggda, avvägda och rimliga förslag."

Claes-Olof Olssons utredning får mycket beröm, även om inte alla förslag uppskattas.

DEN UTREDNING om konferens- och serviceavdelningen, som GU Journalen skrev om i förra numret, har nu gått ut på remiss och sammantaget finns det ett stöd för flertalet av Claes-Olof Olssons förslag.

Inte minst finns det ett starkt stöd för det övergripande förslaget att det behövs en ny inriktning för den serviceverksamhet som inte är direkt knuten till forskning och utbildning. Målet bör vara avveckling snarare än utveckling.

En av utredningens centrala delar rör behovet av gemensamma konferensanläggningar och här finns det stöd för att universitetet ska behålla en centralt organiserad konferensverksamhet som i första hand ska vara till för våra egna interna behov. Men åsikterna går isär när det gäller vilka anläggningar som GU bör ha kvar. Konstnärliga fakulteten menar exempelvis att Wallenberg som konferensanläggning är "felplacerad,

personlig och ofullständigt utrustad" för fakultetens behov och att man behöver andra lokaler för att kunna samarbeta med kulturlivet i Göteborg. Dessutom ifrågasätts om Wallenberg ska vara gratis för interna gäster medan det kostar att hyra Ågrenska villan. "Inkonsekvensen är svårast", skriver nämnden, eftersom det per definition inte finns några "fria nyttigheter". Fakulteter som inte utnyttjar Wallenberg måste ändå vara med och betala.

Handelshögskolan uppmärksammar särskilt problemet med gästforskarbostäder och bostäder för inkommande utbytesstudenter och stödjer Claes-Olof Olssons förslag att se över rutinerna i denna fråga. I likhet med utredaren menar man att det i dagsläget inte finns några rimliga alternativ till att universitetet även i fortsättningen sköter dessa uppgifter. Däremot kritiserar förslaget att successivt avveckla nuvarande subventionering via statsanslaget.

"ETT AV UNIVERSITETETS målsättningar är att tillhöra kretsen av de större universiteterna i Europa. Rimligen innebär denna målsättning att antalet gästforskare och inresande utbytesstudenter bör

öka på sikt", skriver nämnden. Därför efterlyser Handelshögskolan en översyn av hela verksamheten och pekar på att Uppsala universitet kan driva denna verksamhet betydligt billigare än GU.

Även förslaget att successivt fasa ut subventionerna får ganska stort stöd.

Det är endast konstnärliga fakulteten som är kritisk till att behålla en centraliserad gästforskarmodell. Argumentet är att fakulteterna måste ha full frihet att komplettera egna lösningar som är bättre anpassade och billigare för verksamheten.

ETT AV UTREDNINGENS mer kontroversiella förslag var att integrera Sahlgrenska akademins nya konferensanläggning Academicum i det centrala utbudet – med ett gemensamt bokningssystem. Förslaget ogillas av Sahlgrenska akademien, som i yttrandet (som helt begränsas till denna fråga) menar att anläggningen är av strategisk vikt för akademins konferens- och seminarieverksamhet. Skälet anses vara akademins nära samarbete med sjukvårdens olika delar, där identiteten är viktig: "Många av våra medarbetare känner sig mer hemma i vårdmiljön än i den akademiska".

Ny undersökning om arbetsmiljön

Om du inte redan har fått den kommer den till dig snart – den nya stora enkäten om arbetsmiljön vid Göteborgs universitet.

Denna gång är antalet frågor 62 och liksom för tre år sedan är förhoppningen att samtliga anställda tar sig tid att svara.

Det var hösten 2002 som den förra stora arbetsmiljöundersökningen gick ut till samtliga anställda vid GU med frågor om hur man upplever sin arbetsituation, sina chefer, stress, arbetsbelastning och delaktighet.

– Sedan dess har fakulteterna arbetat med de olika slutsatser som undersökningen ledde till, berättar dekanus Lennart Weibull, som är med i den grupp som tagit fram enkäten. Bland annat framfördes kritik mot otydlighet i ledarskapet, stressnivån var hög på många ställen och debattklimatet ansågs dåligt. Redan när vi gjorde förra undersökningen bestämde vi att det måste bli en uppföljning och det är den vi genomför nu. För att undersökningarna ska vara jämförbara är det i princip samma frågor vi ställer om igen, men de frågor som riktade sig enbart till lärare är borta, och vi har också med ett antal hälsofrågor som inte fanns med då. Vi har också några frågor om ledarskap och delaktighet som vi ställer utifrån de resultat vi fick i den förra undersökningen.

I förra undersökningen fanns en öppen fråga på slutet där man med fritt kunde skriva hur man upplever arbetsmiljön.

Preliminära resultat bör kunna tas fram innan jul.

PO avskriver anmälan

Den anmälan till Allmänhetens Pressombudsman mot GU Journalen som Kerstin Lamberg (som företräder Christopher Gillberg och Carina Gillberg) gjort har avskrivits. Anmälan avser två notiser och en insändare i nr 6-04 och nr 1-05. PO anser att det inte finns tillräckliga skäl att klandra tidningen och avskriver därför ärendet från vidare handläggning.

Christopher Gillberg och Kerstin Lamberg har nu överklagat beslutet till Pressens Opinionsnämnd.

Christopher Gillberg har också tidigare anmält tidningen till rektor för kränkande särbehandling. Även denna anmälan har avskrivits med motiveringen att det "...ej är att betrakta som kränkning av Dig eller annan anställd vid universitetet. Den granskning av ärendet som GU Journalen gjort och de synpunkter som därvid kommit till uttryck i tidningen är av sådan art som under förehavande omständigheter får accepteras. Vägran att efterkomma utslag i svensk domstol har väckt uppmärksamhet och föranlett kritiska synpunkter" (dnr F1 16/05).

Världsledande forskare ska lockas hit

Ett institut som bjuder in världsledande forskare att arbeta en tid i en inspirerande intellektuell miljö – det är tanken bakom förslaget om Göteborg Institute for Advanced Study, som nu är ute på remiss.

– Tänk på detta som GU:s version av Ostindiefararen, något man använder för att synas och för att hämta hem det man själv inte har, säger initiativtagaren Bo Rothstein.

ETT AV DE STORA I EUROPA – så står det om GU i måldokumentet Göteborgs universitet 2010. Och att profilera GU var också anledningen till att rådet för identitets- och imagefrågor bildades 2002.

– Men hur profilerar man egentligen ett universitet? frågar Bo Rothstein, professor i statsvetenskap. Vi vill vara duktiga på forskning och utbildning – men vilket universitet vill inte det? Det finns väldigt många lärosäten i världen som är ungefär lika stora som GU och som säger liknade saker om sig själva som vi gör. GU är dessutom väldigt brett, vilket säkert är värdefullt på många sätt. Men per definition är det svårt att profilera något som inte är inriktat på ett speciellt område.

För att sätta GU på världskartan gäller det att tänka stort, menar Bo Rothstein. Det är här idén om ett institut kommer in.

– Tanken med att inrätta ett Göteborg Institute for Advanced Study är att kanske ett trettiotal internationellt kända forskare varje år ska kunna bjudas hit under en eller två terminer. De ska ges möjlighet att ägna sig åt sin egen forskning men också få träffa kollegor vid andra fakulteter eller lärosäten i regionen. Även tio yngre forskare vid GU skulle få möjlighet att tillbringa ett läsår vid institutet för att få ägna sig åt forskning, men också för att bli inspirerade av internationella kollegor. De inbjudna forskarna ska också ge föreläsningar eller seminarier, antingen till allmänheten eller på någon grundutbildning. De skulle därmed bidra till den intellektuella miljön i staden och göra Göteborg till inte bara en evenemangstad utan också ett intellektuellt centrum.

För att låta sig inspireras besökte Bo Rothstein, tillsammans med Margareta Wallin Peterson och Staffan Edén, två institut i Europa som liknar det man vill skapa i Göteborg: Wissenschaftskolleg i Berlin samt Netherlands Institute for Advanced Study i Wassenaar.

– Det var nog först när vi kom till de här instituten som jag verkligen förstod poängen med att skapa något liknande i Göteborg, säger prorektor Margareta Wallin Peterson. Det handlar om att forskare blir friköpta ett år från sitt universitet och därmed slipper olika krav,

som administration och undervisning, för att istället kunna fördjupa sig i sitt arbete. Samtidigt får de umgås med och träffa andra internationellt framstående forskare vilket leder till spännande samtal över olika gränser. Forskaren gör ingen ekonomisk vinst genom att vistas på institutet utan han eller hon lockas istället av den stimulerande intellektuella miljön, som kanske inte riktigt finns på ett universitet där man hela tiden måste prestera. Jag tror att detta skulle vara mycket positivt, inte bara för universitetet, utan också för hela regionen, om vi kunde göra något sådant här.

Om 30 – 40 forskare kommer till institutet varje år skulle det alltså betyda att 300 – 400 internationellt framstående forskare inom olika discipliner vistas i Göteborg under en tioårsperiod.

– Värdet av detta kan knappast över-skattas, menar Bo Rothstein.

Hur mycket satsningen skulle kosta är oklart men Bo Rothstein räknar med 30-40 miljoner kronor per år. Det är mycket pengar, men inte mer än cirka en procent av GU:s budget, påpekar han. Men tanken är inte att GU ska stå för kostnaderna.

– Om vi kan skapa entusiasm för det här inom GU kommer två saker att hända: Kreativiteten kommer att flöda vad gäller möjliga finansieringsvägar. Och vi kommer att kunna övertyga externa finansiärer – för det är bara när man själv verkligen tror på något som man kan få med andra.

Möjliga finansiärer är de stora forskningsstiftelserna, näringslivet, Riksbankens Jubileumsfond, Göteborgs stad och andra lokala och regionala samarbetspartner.

Men skulle man inte kunna använda pengarna för att anställa några välkända forskare istället?

– Det är bara att inse att vi inte kan konkurrera på en internationell marknad, säger Bo Rothstein. Varför skulle världsledande forskare flytta hit? Istället kan vi låna forskare en kortare tid och därmed låta både våra egna och andra forskare och studenter ta del av spännande tankar som utvecklats vid andra lärosäten.

Det finns nu ett förslag om Göteborg Institute for Advanced Study som utarbetats av Bo Rothstein, Margareta Wallin Peterson, Staffan Edén och Rolf Wolff. Det har presenterats för rektor och är nu ute på remiss hos fakulteterna.

– Det är ett mycket spännande förslag, säger rektor Gunnar Svedberg. Vi får in remissvaren i slutet av oktober och sedan kommer vi att diskutera detta vidare. Innan jul bör vi ha bestämt oss för hur vi ska göra.

Eva Lundgren

FAKTA/ Göteborg Institute for Advanced Study

Tanken är att skapa ett institut dit kända forskare inom olika discipliner ska bjudas in för en eller två terminer. Även unga forskare från GU ska kunna bjudas in. Forskarna ska antingen kunna ägna sig åt egna projekt eller organisera sig i grupper som diskuterar viktiga framtidsfrågor. De inbjudna forskarna kommer att få samma lön och andra villkor som vid hemuniversitetet, vinsten blir den intellektuella miljön och att kunna utbyta tankar med andra.

Är GU:s sigill på väg ut?

Nytt, radikalt, förslag vinner gehör

Göteborgs universitets traditionella sigill försvinner.

Och ersätts av initialerna GU, där bokstäverna förenas i ett flöde.

Förslaget är innebär en radikal förändring och ett är säkert: det kommer att skapa debatt.

ATT FORMA EN NY symbol för ett universitet som vill värna om sina traditioner är kanske något av det svåraste en designer kan ta sig an. Det var också med viss tvekan som Eva Engstrand, grafisk formgivare och lektor vid HDK, tackade ja när Rådet för identitets- och image-frågor i november förra året frågade om hon kunde åta sig uppgiften att skapa en ny grafisk profil.

– Ett universitet är ju en mycket speciell organisation med många individer, säger Eva Engstrand. Man jobbar inte i första hand för universitetets mål utan har egna syften där GU blir som en arena för privata ambitioner. Det finns inte heller någon självklar symbol man kan arbeta utifrån eller något som kan täcka in allt som universitetet står för.

Det nuvarande sigillet, skapat 1954, är gjort för en helt annan tid än vår. Det är grafiskt väldigt svåränvänt, till exempel på webben.

– Dessutom står det inte för de värderingar som bör präglade ett öppet och modernt universitet, menar Eva Engstrand. Bland annat består sigillet av en stående krigare som höjer en yxa. Jag har respekt för de känslor som förknippas kring sigill, men GU:s sigill framstår ofta grötigt och diffust och blir då svagt i sin utstrålning. Själv kan jag inte se något värde i att behålla det.

Det är inte små krav som en ny logotyp måste uppfylla. Dels ska den fungera överallt, både på webben, på brevpapper och kuvert samt på skyltar i stadsmiljön. Dels ska den vara tydlig och inte kunna missuppfattas och dessutom kunna kombineras med alla de andra sigill och logotyper som finns vid universitetet, exempelvis vid Handelshögskolan och Sahlgrenska akademien.

– Min första tanke, när jag fick uppdraget, var att utgå från det sigill som finns idag. Där finns en båt som skulle kunna symbolisera Göteborg och västkusten, och förmedlar öppenhet och samarbete. Sigilletts runda form tillsammans med skölden var också något jag försökte utveckla. Till att börja med arbetade jag med vågor på olika sätt. Jag fortsatte med olika sorters stiliserade rosor inspirerade av detaljer från byggnaden i Vasaparken. Ett tag funderade jag på att använda byggnaden själv som symbol. Jag presenterade ett flertal förslag för Rådet men inget verkade riktigt bra. När man ska skapa en symbol gäller det att hitta något som är grafiskt

Eva Engstrand, grafisk formgivare, har på uppdrag av GU:s ledning utarbetat ett förslag på ny grafisk profil för Göteborgs universitet. Eva hoppas på en livaktig debatt kring det nya förslaget.

effektivt, som inte kräver tolkning utan går rätt in i människors reptilhjärna. Jag är fascinerad av bilmärken och skulle gärna ha velat hitta den där symbolen som får alla att tänka: Göteborgs universitet. Men en sådan symbol finns ju inte och jag kände att risken för att det skulle kännas konstruerat och pastischart, var väldigt stor.

Eva Engstrand prövade alla möjliga olika vägar men allt ledde till en återvändsgränd. Hon tyckte att hon hade uttömt möjligheterna att använda en bildsymbol.

– Genombrottet kom när jag började tänka i andra banor, på bokstäverna GU helt enkelt, utan symboler. Att använda initialer är ingen ovanlig lösning men den kan vara effektiv.

Den logotyp som Eva Engstrand slutligen kom fram till består av bokstäverna GU som fortsätter i varandra som ett flöde.

– Jag har försökt forma en logotyp som är enkel och grafiskt tydlig. Den har en stark, bestämd karaktär och ska fungera som ett självsäkert hävdande av namnet GU, som efternamnet i en stor familj.

Förslaget har mottagits väl av både Rådet, rektors ledningsråd, prefektrådfar, GUS styrelse och universitetets styrelse. De invändningar som framkommit gäller inte den grafiska utformningen utan frågan om man alls ska överge en traditionsbunden symbol.

– Det handlar om känslomässiga argument som är svåra att bemöta.

En annan kritik är att det kommer att kosta mycket pengar att byta logotyp eftersom alla skyltar måste göras enhetliga.

Det är långt kvar innan förslaget är helt genomarbetat. Nästa steg är att förankra förslaget och se hur logotypen kan anpassas till de olika fakulteternas och institutionernas identiteter.

– Målet är att styrelsen ska kunna ta ett beslut i början av 2006. Innan dess hoppas jag på en livaktig debatt.

Allan Eriksson & Eva Lundgren

LOGOTYP

är ett grafiskt identifikationsmärke, med "en särpräglade kombination av bokstäver och bildelement, enligt definitionen i Nationalencyklopedin. Märket identifierar vem som är avsändare av ett budskap, tillverkare av en produkt eller ägare av ett föremål. Företeelsen är urgammal även om namnet "logotyp" är modernt. Stora förändringar av verksamheten brukar innebära byte av logotyper.

KÄLLA: NATIONALENCYKLOPEDIN

GU Journalen beklagar att vi inte kan publicera den nya logotypen. Rådet för identitet och image och Eva Engstrand menar att logotypförslaget, som inte är helt genomarbetat, inte är moget för publicering ännu. Förslaget kommer att förankras under hösten. Nästa steg är att lösa frågor kring tillämpningar av logotypen, vilket ska göras i samarbete med de olika fakulteterna.

FAKTA / GU:S SIGILL

Den logotyp, eller snarare sigill, som blev Göteborgs universitets kännetecken, skapades 1954, inför sammanslagningen av Göteborgs Högskola och Medicinska högskolan. För att markera övergången till det nya universitetet fanns ett behov av att skapa egna symboler och insignier, som sigill, rektorskedja och spior. Uppdraget att utforma sigillet gick till Nils Wedel, lärare vid dåvarande Slöjdföreningens skola i Göteborg (numera Högskolan för design och konsthantverk).

I valet av motiv sökte man sig till den västsvenska kulturkretsen och dess traditioner, och lät sig inspireras av de kända hällristningarna i Tanum (på den tiden var de inte klassade som en del av världskulturarvet).

En allmän uppfattning var att det nya universitetet inte bara var Göteborgs utan Västsveriges universitet.

Universitetets sigill utgörs av två bilder: en man, som håller en yxa eller annat vapen i höger hand och i vänster hand har en sköld. Under figuren finns ett bemannat vikinga-

skepp i hällristningsstil. Själva motivet är omgivet av texten: "UNIVERSITAS REGIA GOTHOBURGENSIS". I utrymmet mellan textens början och slut finns ett så kallat Mantuanskt kors, som var vanliga i heraldiska sammanhang, främst på kyrkliga vapensköldar. Valet av språk var inte heller överraskande: Latin var ju det traditionella lärdomsspråket. Själva bokstavsformen, som inte komponerades av Nils Wedel, påminner om ett av William Morris typsnitt Chaucer, med kopplingar till medeltiden.

Sigillet blev också universitetets logotyp (även det inte strikt uppfyller alla krav) och har sedan dess i oförändrat skick använts som symbol för Göteborgs universitet i olika sammanhang.

Fakta: Lagerkransar & Logotyper. Symboler och ceremonier vid svenska universitet. Torgny Nevéus

Göteborgs universitets emblem. Corpus nr 1-2 1998. Gunnar Dahlström

Ny undersökning om arbetsmiljön

Om du inte redan har fått den kommer den till dig snart – den nya stora enkäten om arbetsmiljön vid Göteborgs universitet.

Denna gång är antalet frågor 62 och liksom för tre år sedan är förhoppningen att samtliga anställda tar sig tid att svara.

DET VAR HÖSTEN 2002 som den förra stora arbetsmiljöundersökningen gick ut till samtliga anställda vid GU med frågor om hur man upplever sin arbetssituation, sina chefer, stress, arbetsbelastning och delaktighet.

– Sedan dess har fakulteterna arbetat med de olika slutsatser som undersökningen ledde till, berättar dekanus Lennart Weibull, som är med i den grupp som tagit fram enkäten. Bland annat framfördes kritik mot otydlighet i ledarskapet, stressnivån var hög på många ställen och debattklimatet ansågs dåligt. Redan när vi gjorde förra undersökningen bestämde vi att det måste bli en uppföljning och det är den vi genomför nu. För att undersökningarna ska vara jämförbara är det i princip samma frågor vi ställer om igen, men de frågor som riktade sig enbart till lärare är borta, och vi har också med ett antal hälsofrågor som inte fanns med då. Vi har också några frågor om ledarskap och delaktighet som vi ställer utifrån de resultat vi fick i den förra undersökningen.

I förra undersökningen fanns en öppen fråga på slutet där man med fritt kunde skriva hur man upplever arbetsmiljön.

– Så kommer det att vara även denna gång, säger koordinatör Marianne Leffler. Vi har också en öppen fråga när det gäller utvecklingssamtal. Om man inte är nöjd med sitt utvecklingssamtal ska man kunna beskriva varför.

Förra undersökningen bestod av 79 frågor och ansågs av en del anställda som för omfattande och tidskrävande att fylla i.

– Vi har något färre frågor denna gång men visst kommer det att ta tid att svara på allt, medger Marianne Leffler. Men om man tycker att arbetsmiljön är viktig tar man sig förhoppningsvis den tiden. Förra gången svarade cirka 74 procent på enkäten. Vi hoppas att lika många eller fler svarar även denna gång.

När alla svar kommit in ska resultaten sammanställas och analyseras. Preliminära resultat bör kunna tas fram innan jul.

Samma personer som utarbetade förra undersökningen står också bakom den nya: personaldirektör Christina Nordberg, Joseph Schaller vid psykologiska institutionen, Stefan Szücs vid Cefos, dekanus Lennart

GU:s datorer slogs ut

En hackerattack fick hela gemensamma förvaltningen på fall. Så dramatiskt kan intrånget beskrivas som slog ut datanätverket under två veckor.

DET VAR I BÖRJAN av september som några hackare via en dator i Belgien lyckades ta sig in i förvaltningens domän, det vill säga systemets hjärta. Alla 25 servrar smittades och stängdes på IT-chefens order ner helt och hållet. Därefter var man tvungen att bygga upp hela systemet på nytt, steg för steg, vilket var rätt tålamodskrävande för de drygt 300 anställda som var utan e-post, dokument och en massa andra funktioner i nästan tre veckor. Det tog dessutom lång tid innan information gick ut.

NIKLAS FERNQVIST, innovationsrådgivare vid Externa relationer, var en av de drabbade.

– Eftersom jag har så kallad tunn klient var det mycket svårt för mig att arbeta. Jag kom varken åt e-post, databaser eller dokument. Överhuvudtaget fick vi väldigt lite information den första tiden. När sedan systemet kom igång, åtminstone delvis, fick vi inte reda på det heller.

Margareta Ahlqwist och Gustav Bertilsson Uleberg arbetar med service och stöd till ansökningar och forskningsprojekt, vilket innebär ständiga kontakter med GU:s institutioner.

– Man borde ha informerat omvärlden bättre om vilka som var berörda och dessutom uppdaterat informationen med jämna mellanrum, annars undrar ju folk varför vi inte svarar på mejl, menar Margareta Ahlqwist.

- NÄR MAN HAR mycket att göra och saker och ting inte fungerar blir det en irriterad och stressad stämning, påpekar Gustav Bertilsson Uleberg. Jag förstår att IT-avdelningen har haft mycket att göra, men i framtiden kanske varje avdelning kan ha sin egen IT-ansvarig som har som sitt jobb att informera och ge support just där.

Att man på Forsknings- och innovationsservice ändå klarat av att arbeta beror på att man hittat tillfälliga lösningar, som att ansluta småskrivare till datorerna, använda privat e-post och fax.

Incidenten har blottat vår sårbarhet, menar IT-chefen Sven-Elof Kristenson.

– Vi var helt oförberedda på attacken, säger han.

Tillsammans med säkerhetschef Leif Bouvin har han nu dragit igång en projektgrupp för att undersöka vad som har hänt och vad som kan göras för att förebygga liknande attacker i framtiden. I november ska åtgärdsplanen vara klar, bland annat handlar det om att skärpa rutinerna och säkerheten vad gäller de bärbara datorerna.

Vad som orsakade attacken har man

egentligen inte fastställt, men en teori är att någon via sin bärbara dator råkat sprida en så kallad trojansk häst och på så vis har angriparna lyckats komma åt universitetets goda datakapacitet.

Datorstoppet drabbade bland annat centrala administrationens datorer och UFL, som ansvarar för lärarutbildningen. Totalt var det cirka 5 procent av alla användare vid GU som påverkades av stoppet.

– Hackerattacker har tidigare drabbat andra delar av universitetet, men det är första gången ett intrång fått så här stora konsekvenser för gemensamma förvaltningen. Det mesta tyder på att vi har tillräcklig säkerhet vad gäller serverna. Inget system är hundra procent säkert utan vi får leva med att sådana här saker kan inträffa. Men vi måste dra lärdom av det som har hänt för att agera snabbare och bättre om det händer igen, säger Sven-Elof Kristenson.

En sak står dock klar: Kostnaden för att bygga upp allt igen, inklusive support utifrån, blir troligen mycket hög.

Allan Eriksson
Eva Lundgren

Med humorn som vapen har Margareta Ahlqwist och Gustav Bertilsson Uleberg klarat av IT-krisen.

Tng exerostin hent lore mol

Ett "Memorandum of Understanding" slöts i somras mellan UNESCO och Nordicom.

Det innebär ett femårigt samarbete kring kunskapsutveckling vad gäller forskningsområdet barn, unga och medier.

– Avtalet är unikt, säger Ulla Carlsson, föreståndare för Nordicom.

SEDAN 1997 finns ett internationellt center för forskning om barn, unga och medier vid Nordicom: "International Clearinghouse on Children, Youth and Media". Det var på UNESCO:s initiativ som centrumet skapades och att det var just Nordicom som fick uppdraget, i stark konkurrens med institutioner i Kanada, USA, England och Tyskland, beror på att Nordicom är känt som en handlingskraftig organisation med lång erfarenhet av arbete på den internationella arenan.

– Sedan dess har centrumet vuxit så att vi nu har ett nätverk med cirka 1 000 medlemmar i närmare 150 länder. Vi har bemödat oss särskilt om att få med tredje världen. Arbetet riktar sig till olika

brukargrupper på alla kontinenter, som exempelvis forskare, politiska beslutsfattare, yrkesverksamma inom medierna, intresseorganisationer, frivilligorganisationer, lärare, studenter och andra intresserade. Hela Clearinghouses arbete är inriktat på att klarlägga den kunskap som finns om barn, unga och medier från flera olika perspektiv på skilda håll i världen, förklarar Ulla Carlsson.

Tidigare avtal med Unesco har man varit tvungen att förnya varje år. Det nya avtalet, som undertecknades i somras av UNESCO:s generaldirektör Koichiro Matsuura och GU:s rektor Gunnar Svedberg, löper över hela fem år, vilket gör det möjligt att fördjupa samarbetet och få en bättre kontinuitet.

– AVTALET RÖR INTE endast forskningskommunikation inom området barn, unga och medier utan omfattar även utveckling av "media literacy". Med det menas kunskap om medierna och deras påverkan. Syftet är att stärka barns och ungdomars kritiska förmåga liksom deras förmåga att uttrycka sig på många olika sätt genom bild, ljud och ord. Att

"skydda" barn behöver inte betyda att de ska hindras från att exempelvis se vissa tv-program utan det handlar istället om att göra barn och unga mediekunniga och på så sätt stärka dem som mediekonsumenter. Här spelar skolan en viktig roll, och medieutbildning för unga är en betydelsefull fråga på EU:s dagordning.

Det nya avtalet innebär att Nordicom redan fått två nya projekt.

– För det första ska vi bygga upp en global databas rörande "media literacy". För det andra ska vi göra en studie av regleringen av skadligt innehåll inom tv och nya medier.

FAKTA/Nordicom

Nordicom, Nordiskt Informationscenter för Medie- och kommunikationsforskning, är en nordisk insitution för spridning av information och kunskap om forskning inom området journalistik, medier och kommunikation, placerad vid GU. Det grundades 1973 av Nordiska Ministerrådet.

Slopa subventionerna!

Det föreslås i ny utredning

Restaurang- och kaféverksamheten strider sannolikt mot lagstiftningen. Det ingår inte heller i universitetets uppdrag att driva restauranger, konstaterar Anders Granberg i en nyligen presenterad utredning.

– **DET ÄR VÅRT** grundutbildningsanslag vi använder för att subventionera personalens och studenternas luncher. Detta är inte ett effektivt utnyttjande av skattebetalarnas pengar, säger Anders Granberg, jurist på rektors kansli, som gjort en utredning om universitetets restaurang- och kaféverksamhet. Han föreslår att subventionerna slopas helt och hållet.

– Totalt kostar verksamheten idag cirka 12 miljoner kronor. Tidigare har det inte funnits någon klar bild över kostnaderna då dessa har varit fördelade på olika organisatoriska enheter och konton.

AV SKATTEMÄSSIGA SKÄL är den subventionerade lunchen ett problem eftersom universitetet inte redovisar någon förmånsbeskattning till Skatteverket. För 2005 är förmånsvärdet för lunch 64 kronor medan lunchpriset är 43 kronor. Mellanskillnaden på 21 kronor är alltså en personalförmån och ska beskattas därefter, vilket inte har gjorts.

Från början var lunchrestaurangerna främst till för studenterna, men numera är det nästan bara personalen som utnyttjar dem. Högst 30 procent av de 1 700 personerna som äter lunch varje dag är studenter.

Ett annat problem är att GU genom att ha lägre priser än den fria marknaden sätter den fria konkurrensen ur

Följande restauranger ska, enligt utredaren, finnas kvar, men inte i GU-regi: Näckrosen, Handelsrätten och Sidolyktan. Dessutom bör Lyktan användas mer, och inte bara för konferenser, menar Anders Granberg.

spel. Verksamheten strider därför mot bestämmelserna i konkurrenslagen.

– Sedan kan man ifrågasätta om uthyrning av lokaler till restauranger är förenligt med universitetets uppgifter. Uthyrning på detta sätt får endast ske om det är av tillfällig natur eller av mindre omfattning. Om det inte är så måste regeringen ge sitt tillstånd, säger Anders Granberg, som menar att GU snarast bör avveckla restaurangverksamheten eller låta någon annan ta över den.

De restauranger som Anders Granberg bedömer kan finnas kvar med annan ägare är Handelsrätten, Sidolyktan och Näckrosen.

Kaféerna, däremot, ska få finnas kvar, enligt Granbergs förslag. Men verksamheten ska drivas på affärsmässiga villkor utan subventioner.

– Syftet med kaféverksamheten är annorlunda. Det ska skapa ett vitalt studentliv och naturliga mötesplatser. Därför kan det ses som en stödfunktion till undervisning och forskning. Men det får inte se ut som det gör idag, det är alldeles för tråkigt, bambaaktigt och dåligt utbud. Det borde kunna göras mycket mer tilltalande.

FÖR ATT KUNNA ha lägre priser har GU infört ett system som ger restaurangerna och kaféerna rabatt på hyran. Dessutom tillhandahåller GU utrustning och inventarier. I utbyte betalar de en del av omsättningen till universitetet. Utan subventioner skulle en lunch på exempelvis Sprängkullen kosta 75 kronor.

Men Göteborgs universitet är inte unikt. De flesta högskolor och universitet har av så kallad "hävd och tradition" ett liknande system, även om flera är på väg att överge subventionerna.

Att ingen förrän nu har uppmärksammat problemet har inte Anders Granberg någon förklaring till, men han menar att vi själva har försatt oss i den här situationen.

– Vi har inte ställt oss frågan vad det här får för konsekvenser och vad det kostar totalt. Ingen har heller frågat vad studenterna vill eller tagit hänsyn till deras intressen.

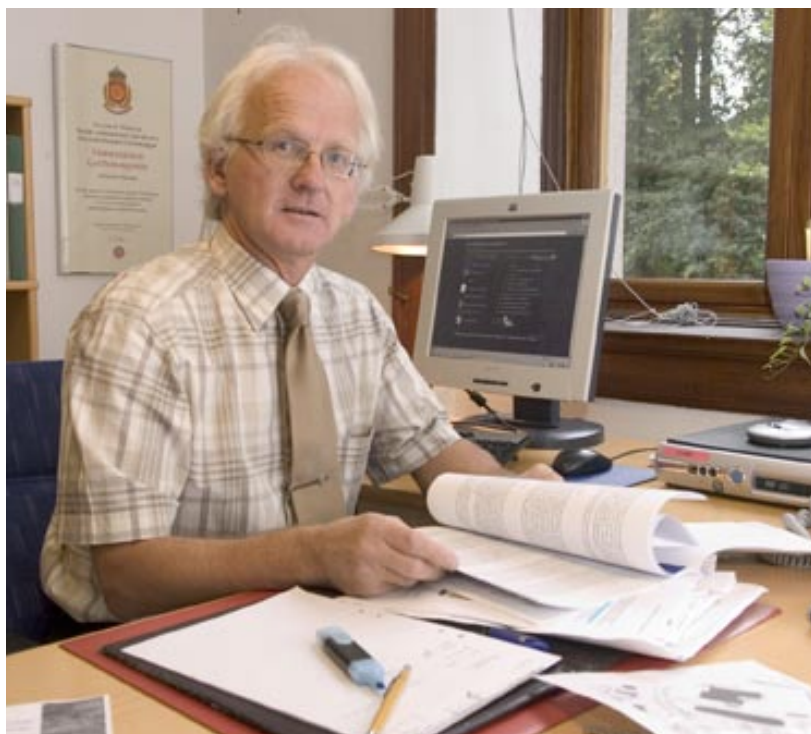
Nu är tanken att ansvaret för kaféerna ska tas över av fakulteterna som i samarbete med studenterna får utforma kaféverksamheten på bästa sätt.

När det gäller restaurangerna kommer GU, om förslaget går igenom, att säga upp avtalen. Diskussioner har inletts med Akademiska Hus som är intresserade att ta över.

ANDERS GRANBERG har uppmärksammat problemen uppe på Medicinareberget. Där finns idag mer än 5000 personal och studenter men få lunchställen.

Granbergs slutsats är att Sidolyktan behöver byggas ut. Dessutom har han ett förslag, som säkert kan upplevas som kontroversiellt. Det är att pröva om Lyktans restaurang i Wallenbergs konferenscentrum, som idag uteslutande är till för konferensgäster, kan tas i bruk igen. Anledningen är det stora behov som finns på Medicinareberget samtidigt som konferenscentrat i dagläget har för få lunchgäster. I genomsnitt 43 gäster per dag i en matsal som tar 400 gäster.

Sannolikt innebär alla förändringarna dyrare priser – frågan är hur mycket. Anders Granberg är övertygad om att det går att driva fristående restauranger – men kvaliteten måste höjas för att få fler kunder vilket har visat sig vara ett framgångsrikt recept på andra högskolor. Exempelvis har Chalmers fyrdubblat sina lunchgäster genom att satsa på kvalitet och ett flexibla utbud.

Aliqui tet, voloborero conset tat ex ex er augiat. Duis dolobor si bla feumsandre tat, sequisit vel dunt ipisim quat, quisi eum dolore venim velis ea facilis, quisit velis non ver

Allan Eriksson

Hedrande utan ansvar

Den största äran av dem alla – att bli hedersdoktor är en av de finaste utmärkelser man kan få vid ett universitet, något som dessutom skänker glans åt akademien. Ändå är det förvånansvärt få som bryr sig om att nominera hedersdoktorer.

text: **ALLAN ERIKSSON, EVA LUNDRÉN**

GU Journalen har letat och rotat i gamla arkiv efter listor på hedersdoktorer. Detta har inte visat sig vara någon lätt uppgift, men till slut har vi lyckats få ihop en sammanställning. Någon aktuell förteckning finns inte, vi har varit tvungna att gå igenom tidigare promotionskrifter samt årsböcker. Att söka på nätet hjälper föga. Endast en fakultet, Sahlgrenska akademien, har lagt ner möda på att hålla en aktuell lista. Även Handelshögskolan har en lista på de senaste tio årens hedersdoktorer.

Totalt har under åren 391 hedersdoktorer promoverats vid Göteborgs högskola och Göteborgs universitet. Kanske inte helt överraskande är det ytterst få kvinnor bland de hedrade, endast 60. Först under 80- och 90-talen började fler kvinnor utses, men fortfarande är männen i stor majoritet.

Att vi över huvud taget har hedersdoktorer i Sverige beror på skalden Atterbom. År 1839 tog han upp idén, efter utländskt mönster, i Uppsala där han var verksam. Men tio år innan dess hade Esaias Tegnér förlänat den danske skalden Adam Oehlenschläger en krans vid doktorspromotionen i Lund.

FRÅN BÖRJAN var tanken att hedra personer som inte hade akademisk bakgrund, utan som på något annat sätt bidragit till akademins utveckling. En vanlig grupp var författare och kulturpersonligheter, exempelvis Harry Martinson, Evert Taube och Erland Nordenskiöld. Som titeln hedersdoktor antyder handlar det om personer som på olika sätt gagnat universitetet.

Någon mer precis definition av vad man egentligen ska ha gjort, eller några regler om vilka personer som kan komma i fråga, finns dock inte. Däremot har både Humanistiska fakulteten och Sahlgrenska akademien egna skrivna regler som går ut på att personen ska ha gjort en insats för universitetet eller ämnet. Vid Samhällsvetenskapliga fakulteten är det endast professorer, forskarassistenter och universitetslektorer som får föreslå namn. Vid övriga fakulteter får samtliga anställda komma med för-

” **Vocupimis rei perfix sena-
tim pondeatiam
mis virmaiocupic
re nem publntio,
noveres ad dius
ceret; nonficit,
tabest nox mus vas
co consule rbitum
nequamd icidicus?
Lis neme mo hor
audam optercerei
ia volus eo erri**

slag. Humanistiska fakulteten är speciell på så sätt att man även tar in förslag utifrån på värdiga kulturpersonligheter. Det hänger samman med det humanistiska bildningsidealet och tanken på att man ska främja den fria akademien. Vanligast är att man premierar en internationell forskare som institutionen haft långvarig kontakt med och som man vill visa sin uppskattning för.

Hur går det då till när hedersdoktorerna utses? Jo, man gör på ungefär samma sätt vid alla fakulteter: Kanslierna skickar ut brev till alla institutioner där man uppmanar de anställda att komma med förslag. Förslagen samlas in och diskuteras vid ett fakultetssammanträde där endast lärare får yttra sig. Den här delen av sammanträdet är konfidentiellt eftersom man inte vill att de förslag som inte godtas blir kända. En gång fick dock DN nys om att François Mitterrand föreslagits som hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, men inte godtagits. Att Frankrikes president inte dög som hedersdoktor vid Göteborgs universitet blev sedan en liten nyhet i tidningen som nog kändes pinsam för de inblandade.

I SVERIGE PROMOVERAS hedersdoktorerna tillsammans med andra doktorer vid doktorspromotionen. Promotionen är en symbolmättad rit som hållits i liv i århundraden och utgör ett festligt avbrott i den akademiska vardagen. Den markerar det specifika med universitetet, och dess identitet, vad det nu kan vara.

Även hedersdoktorerna blir en del av den akademiska branschgemenskapen. Mycket i ceremonin kan tyckas ålderdomligt i dagens samhälle: Ceremonin är till stor del på latin och gamla symboler som lagerkrans och ring används. Rektor och dekaner är uppklädda i särskilda dräkter och hela högtidligheten utförs efter ett noggrant utarbetat schema.

Så vad får då hedersdoktorerna? Fakulteten står för resa och övernattnings (även för en anhängig) medan universitetet står för högtidsmiddagen. Ett seminarium eller en föreläsning brukar hedersdoktorerna bjuda på.

Med tanke på att det är en så prestigefylld utnämning är intresset för att komma med förslag förvånansvärt litet. Det brukar bara vara en handfull namn fakulteterna får ta ställning till. Undantaget är Humanistiska fakulteten som får in ett tiotal ansökningar.

Detta ska dock inte tolkas som att fakulteterna gör ett godtyckligt val – man lägger ner stor möda på att utse rätt

personer. Är förslagen inte tillräckligt väl motiverade, väljer man att avstå. Det är en anledning till att somliga fakulteter ibland bara utser en eller, som i år Handelshögskolan, ingen hedersdoktor alla.

Under åren är det ganska många kända personer som utsetts. Bland dem finns PG Gyllenhammar (hedersdoktor två gånger, vilket förmodligen är ett svårslaget rekord), Hans Blix, Jan Eliasson, Alva Myrdal, Evert Taube, Eyvind Johnsson och Bodil Jönsson. Att utse kändisar är inte, som man skulle kunna tro, ett nytt påfund – det gjorde man redan i början av förra seklet. En möjlig tendens är att antalet kändisar blivit fler under senare år. Sahlgrenska akademien fick till exempel mycket publicitet när drottning Silvia blev medicine hedersdoktor 1999. Motiveringen var då hennes engagemang för barns rättigheter.

HANDELSHÖGSKOLAN utsåg PG Gyllenhammar till hedersdoktor 2003 och Hans Blix året därpå. När det gäller PG Gyllenhammar finns en koppling till Göteborg men Hans Blix har varken studerat eller varit verksam här. I stället är han förstås en internationellt känd person, engagerad i nedrustningsfrågor.

Det är inte bara Örebro universitet som hedrar kända politiker. Vid Göteborgs universitet har Tage Erlander, Bruno Kreisky, Vigdís Finnbogadóttir, Inga Thorsson och Maj-Britt Theorin blivit hedersdoktorer.

År 1941 utsåg Göteborgs högskola hedersdoktorer med tydlig udd riktad mot Tyskland: Pär Lagerkvist, uttalad antifascist, Ernst Cassirer, judisk filosof som flytt från Tyskland, samt norrmannen Georg Munthe av Morgenstjerne, hörde till dem som hedrades. Den senare vägrades dock utresstillstånd av tyskarna.

Så gör man knappast längre. Men kanske vore det en tradition värd att ta upp – att göra hedersdoktorsutnämningen till något mer än bara ett sätt att ge glans åt ett antal förtjänta personer och i stället använda utnämningen för att visa universitetets inställning i brännande aktuella frågor?

FAKTA/

Hedersdoktorer i backspegeln

År 1907 utsågs Göteborgs högskolas förste hedersdoktor: Fredrik Gustaf Ekman, donator som bland annat låg bakom inrättandet av en oceanografisk institution. Sedan dröjde det till 1916 innan nästa hedersdoktorer utsågs, bland dessa tonsättaren Wilhelm Stenhammar och Erland Nordenskiöld, chef för Göteborgs etnografiska museum.

Under högskolans tid skedde bara sex promoveringar. Sedan högskolan blivit universitet 1954 hade man promoveringar vartannat år. Först i början av 70-talet infördes årliga promoveringar.

Den första kvinnliga hedersdoktorn utsågs 1941. Det var Vivi Sylwan, textilexpert och föreståndare för textilavdelningen vid Röhsska konstslöjdmuseet. Sedan dröjde det ända till 1960 innan Göteborgs universitet fick sin andra kvinnliga hedersdoktor. Det var Stina Stenhagen som tre år senare skulle bli universitetets första kvinnliga professor. Tillsammans med maken Einar forskade hon om tuberkulos.

År 1923 hade högskolan för första gången utländska hedersdoktorer: Edmund Gosse från England och amerikanen Amandus Johnson. Sedan dess har antalet utländska hedersdoktorer ökat och de flesta kommer från USA: Av 276 utländska hedersdoktorer kommer hela 122 från USA. Den eng-

elskspråkiga världen dominerar kraftigt: 32 hedersdoktorer kommer från Storbritannien, sex från Kanada och sju från Australien.

Från övriga nordiska länder kommer 38 hedersdoktorer.

En lista på hedersdoktorerna vid Göteborgs högskola och Göteborgs universitet håller som bäst på att sättas samman av byrådirektör Bengt Wedel.

Kända personer som under årens lopp blivit hedersdoktorer vid GU är bland andra: Eyvind Johnson, 1953, Harry Martinson, 1954, Evert Taube, 1966, Alva Myrdal, 1975, Tage Erlander, 1981, Bruno Kreisky, 1981, Ingrid Segerstedt-Wiberg,

1981, Uno Myggan Ericson, 1987, Vigdís Finnbogadóttir, 1990, Percy Barnevik, 1991, Maj-Britt Theorin, 1991, Drottning Silvia, 1999, Herbert Blomstedt, 1999, Roy Andersson, Göran Rosenberg, 2000, Jan Eliasson, 2001, Bodil Jönsson, 2002, Hans Blix, 2004, PG Gyllenhammar, 1981 och 2003

Källor: "Göteborgs universitets historia" av Bo Lindgren och Ingemar Nilsson

"Lagerkransar och Logotyper" av Torgny Nevéus

Hallå där...

...Anders Hernborg, allmänläkare vid vårdcentralen i Hylte samt informations- och utbildningsläkare vid läkemedelskommittén Halland!

DU HAR BLIVIT utnämnd till hedersdoktor vid Sahlgrenska akademien. Hur känns det?

– Det är förstås mycket roligt. Det är ju inte så vanligt att allmänläkare hedras på det här sättet, så inte minst därför känns det uppmuntrande. Självklart kommer jag till promoveringen i oktober.

Kan du berätta varför du blivit hedersdoktor!

– Jag har fått en motivering där man bland annat nämner webbplatsen Ordbyte som jag startade för sex år sedan. Webbplatsen har cirka 400 medlemmar, de flesta allmänläkare, men den är öppen även för andra. Tanken med Ordbyte är att det ska vara en plats där man kan diskutera och låta sig inspireras av kollegor. Att vara allmänläkare är ofta ett ensamt arbete, därför kan det kännas värdefullt att få kontakt med kollegor. Bland annat har vi diskuterat om vi kanske sjukskriver för mycket och berättat

om olika vetenskapliga nyheter. Cirka 6 000 debattinlägg har publicerats sedan starten.

Du har också skrivit mycket för webbplatsen Infomedica.

– Ja, det är landstingens och apotekets webbplats för information om hälso- och sjukvårdsfrågor. Vem som helst kan gå in där och kostnadsfritt läsa om sjukdomar eller behandlingar. Tidigare fanns även frågelådan Fråga Doktorn, men den ligger tillfälligtvis nere, eftersom arbete pågår med att utöka den med en frågelåda till sjuksköterskor. Men cirka en tredjedel av de omkring 2 000 frågor som besvarats finns utlagda i en svarsbank som är sökbar.

Du är också engagerad i debatten om evidensbaserad läkemedelsbehandling.

– Det handlar om att de beslut man fattar om en patient ska grunda sig

på bästa vetenskapliga underlag med utgångspunkt i vad patienten själv har för preferenser. Det borde vara självklart, men så är det inte alltid, vilket jag bland annat föreläst om på läkarprogrammet vid Sahlgrenska akademien.

Du har också tjänstgjort utomlands.

– Jag arbetade i Moçambique 1980–1983 och i ett Sida-projekt i Angola 1986–1988. Det var mycket intressant, inte minst för att det gav perspektiv på mitt arbete hemma i Sverige. De sjukdomar människor lider av i Afrika är inte i första hand tropiska sjukdomar, som man kanske skulle kunna tro, utan sådana som beror på undernäring och brist på rent vatten. Att arbeta där var som att stiga tillbaka i historien. Ungefär samma sjukdomar fanns även i Sverige för så där 200 år sedan.

Hur tar vi hand om våra hedersdoktorer?

De kommer hit, får sina insignier, äter middag och åker hem.

Sedan händer ingenting.

Så säger Claes-Olof Olsson om GU:s sätt att hantera sina hedersdoktorer.

I DEN UTREDNING av konferensverksamheten vid Göteborgs universitet som Claes-Olof Olsson presenterade nyligen behandlar han bland annat universitetets sätt att ta hand om hedersdoktorerna.

Eller snarare att inte ta hand om dem.

– Det finns inte ens en ordentlig förteckning över alla hedersdoktorer, påpekar han. Går man in på Karolinska Institutets hemsida finns där en lista på alla hedersdoktorer sedan 1910. Och Svenska Akademien har på samma sätt en lista över samtliga Nobelpristagare. Vad vi har är en alfabetisk lista i GU:s katalog. Men eftersom det inte är säkert att någon håller kontakt med hedersdoktorerna är den listan inte särskilt väl uppdaterad. För en tid sedan visade det sig att en hedersdoktor, som varit död i drygt 20 år, fortfarande fanns med i katalogen.

VAD CLAES-OLOF OLSSON efterfrågar är en lista på alla hedersdoktorer tillsammans med en kort presentation som ska vara lätt att hitta på nätet, en uppgift som borde tillfalla Marskalkskontoret.

– Det är klart att det innebär ett stort arbete att hitta information om alla hedersdoktorer, särskilt de som ligger långt tillbaka i tiden. Men å andra

Akademidirektör Claes-Olof Olsson tycker att vi borde bli bättre att på att vårda våra hedersdoktorer.

sidan är det ju ett engångsjobb. När det väl är gjort blir det enkelt att lägga till nya hedersdoktorer med presentation till listan.

GÖTEBORGS UNIVERSITET borde också vårda sig om sina hedersdoktorer, och se till att man har någon form av kontinuerlig kontakt med dem.

– Vi borde varje år skicka information om universitetet till dem och bjuda hit dem vid särskilda invigningar och högtidligheter. Inte alla på en gång förstås men de som verkar lämpliga. Över huvud taget borde vi se till att hålla uppe

kontakten så att vi vet om någon får en ny tjänst, pensioneras eller avlider. Och vi skulle kunna använda dem för att göra universitetet känt. Ett exempel är Luleå tekniska universitet som använde sin hedersdoktor finansmannen Carl Bennet i en annonskampanj. Det finns flera sammanhang där en hedersdoktor kan bra att ha som exempelvis vid fundraising.

PROREKTOR Margareta Wallin Peterson håller med om att hedersdoktorerna vid GU borde synas mer.

– Rådet för identitets- och imagefrå-

gor har diskuterat detta och bland annat anser vi att hedersdoktorerna borde finnas med på GU:s hemsida. Och när vi gör broschyrer och annat universitetsgemensamt material kunde det vara bra att, liksom vi alltid för fram Arvid Carlsson, kanske också berätta om någon hedersdoktor vi har. Men det gäller att använda våra hedersdoktorer på rätt sätt, de måste ju passa in i sammanhanget och i mediumet man använder.

Även när det gäller vilka som utses till hedersdoktorer menar Claes-Olof Olsson att fakulteterna gott kunde vara med spektakulära.

- MAN UTSER MEST kollegor som man haft ett bra samarbete med och självklart är det inget fel på det. Men det kan finnas andra personer som gynnat universitetet på olika sätt. Väljer man kända personer kan detta ge lite uppmärksamhet till universitetet och om vi utsåg toppar inom näringslivet kunde det kanske till och med löna sig. Självklart måste vi använda gott omdöme när vi utnämner hedersdoktorer. Men om vi kan få upp-tagna personer som Hans Blix och PG Gyllenhammar att komma till Göteborg för att de blivit hedersdoktorer här måste vi ju inse att vi har något som andra uppfattar som väldigt betydelsefullt. Det finns inte en enda person som inte skulle känna sig ärad av att utses till hedersdoktor vid Göteborgs universitet.

Hedersdoktorer 2005

Sahlgrenska akademien:

Anders Hernborg, allmänläkare vid vårdcentralen i Hylte samt informations- och utbildningsläkare vid läkemedelskommittén Halland.

Martha N Hill, är dekanus och professor vid Johns Hopkins University School of Nursing i Baltimore, USA och den enda sjuksköterskan som varit ordförande i the American Heart Association.

Palle Holmstrup, professor i parodontologi vid Köpenhamns universitet.

Per Olof Janson, professor i obstetrik och gynekologi, är utsedd till promotor för Sahlgrenska akademien.

Humanistiska fakulteterna:

Kent Andersson, skådespelare och författare

Stefan Neuhaus, universitetet i Innsbruck

Konstnärliga fakulteten:

Monika Tunbäck-Hanson, filmkritiker och kulturjournalist

Ingmar Lemhagen, har etablerat skrivarskola på Biskops Arnö.

Samhällsvetenskapliga fakulteten:

TD Wilson, professor vid University of Sheffield

Lars Höglund, professor i biblioteks- och informationsvetenskap

Utbildningsvetenskapliga fakulteten:

Solveig Eklund, vice ordförande i Lärarförbundet

Naturvetenskapliga fakulteten:

Werner Stengel,

bergochdalbanekonstruktör

GÖTEBORGS UNIVERSITET

DOKTORSPROMOTION 2005

22 oktober, kl.15.00, Kongresshallen, Svenska Mässan

Anställda vid Göteborgs universitet erbjuds biljetter till årets promotionsceremoni, i mån av plats.

Kontakta nedanstående person vid ditt fakultetskansli:

Sahlgrenska akademien: Liv.Kolderup@sahlgrenska.gu.se, ankn. 3572;

Humaniora: Eva.Englund@hum.gu.se, ankn. 1123; *Konst:* Henrik.Tobin@konst.gu.se, ankn. 4015; *Samhällsvetenskap:* Svenbo.Johansson@samfak.gu.se, ankn. 1022;

Handelshögskolan: Mats.Edvardsson@handels.gu.se, ankn. 5878; *Utbildningsvetenskap:* Berit.Malis@ped.gu.se, ankn. 2469; *Lärovetenskap (UFL):* Klas.Ternblad@ufl.gu.se, ankn. 5513; *Naturvetenskap:* anna.hed@science.gu.se, ankn. 1155;

IT-universitetet: asa.sarlvik@ituniv.se, tel. 772 4893; samt till

Rektors kansli: Elvy.Arkin@adm.gu.se, ankn. 1031.

Övriga frågor besvaras av ceremoniansvarige Roger Palmqvist, marskalkskontoret@adm.gu.se, ankn. 1220.

FAKTA/ nomineringar av hedersdoktorer**Humanistiska fakulteten**

Alla anställda får föreslå kandidater. När det gäller nomineringar accepterar fakulteten även externa förslag.

Det finns antagna riktlinjer vid fakulteten, som i princip bygger på den praxis som tillämpats under åren. Det finns tre kategorier: 1) Internationell forskare/lärare från lärosäte utanför Sverige, som gjort någon insats för humanistiska fakulteten. 2) Lokal forskare inom regionen som gjort en beaktansvärd forskningsinsats i ett humanistiskt ämne utan att vara anställd vid GU. Även personer utan fullbordad forskarutbildning kan här komma ifråga. 3) Kulturpersonligheter - som i kulturlivet eller samhällsdebatten bidragit till att främja humanistiska värden.

I år hade nämnden att ta ställning till åtta nomineringar, vanligtvis inkommer ett tiotal förslag. Exempel på kända kulturpersonligheter som blivit hedersdoktorer är dirigenten Nieme Järvi och Sixten Bengtsson, folkskolelärare och historieberättare.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten

Alla på fakulteten kan lämna förslag. I år kom det in tre förslag, varav två blev utnämnda.

Det finns inga speciella riktlinjer förutom att det ska vara en väl grundad motivering, där det tydligt framgår varför personen i fråga ska hedras. Personen ska ha bidragit med forskning eller samarbete i samhället som kommit fakulteten och universitetet till nytta. Det finns inget krav på att hedersdoktorn ska vara vetenskapligt meriterad utan det kan även vara andra insatser som premieras. Fast det ska finnas en anknytning till GU. Hedersdoktorn förväntas hålla en föreläsning eller seminarium på sin värdinstitution.

Naturvetenskapliga fakulteten

Alla anställda på fakulteten får föreslå hedersdoktorer. I år utser fakulteten endast en hedersdoktor. Det brukar komma in en handfull ansökningar.

Det finns inga speciella regler kring hur man utser hedersdoktorer utan det är praxis. Det finns två kategorier av hedersdoktorer: en kategori är vetenskapligt meriterade personer som har nära samarbete med fakulteten, den andra är andra personer som gjort en insats för naturvetenskap i samhället. Fakulteten utser inte kända personer, utan ser mer till vad personen har åstadkommit. Det bör även finnas en anknytning till fakulteten. Hedersdoktorer är ett bra sätt att synliggöra naturvetenskap i samhället.

Sahlgrenska akademien

Vid akademien finns en nomineringskommitté där Göran Bondjers är sammanställande. Fri nomineringsrätt råder, men det finns vissa kriterier för vilka som

kan utses: Personen måste ha gjort en insats för GU och ha en kontinuerlig kontakt med GU. Normalt inkommer 3-5 förslag. I de flesta fall engageras hedersdoktorerna i något seminarium eller liknande i samband med promo- veringen.

Att ha kända hedersdoktorer kan vara bra men det räcker självklart inte med att vara känd för att bli hedersdoktor. Drottning Silvia blev exempelvis hedersdoktor på grund av sitt engagemang för barns rättigheter. Martha Hill är en kändis i USA. Hon är det första sjuksköterska som är ordförande i American Heart Association, en organisation som är mycket läkardominerad.

Konstnärliga fakulteten

Fakultetsnämnden beslutar efter förslag från de anställda. Det förs en diskussion, den är konfidentiell. Man vill ha en spridning över fakultetens alla områden, kvinnor och män.

Hedersdoktorn representerar ett ämnesområde och innebär en stolthet för fakulteten.

Fakulteten har också en värd vars uppgift är att ordna ett program för hedersdoktorn.

Personen kan vara allmänt känd eller känd inom sitt speciella område.

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Förslag kan lämnas av professorer, forskarassistenter och universitetslektorer.

Det brukar bli en handfull förslag som sedan diskuteras av verksamhetsföreträdare i nämnden. Endast 1-2 hedersdoktorer utses varje år.

Det finns inga skrivna regler för vilka som kan komma ifråga men för att bli hedersdoktor måste man ha en nära relation till den institution som föreslår samt vara aktiv i någon verksamhet som gagnar institutionen.

Det är institutionen som bestämmer om hedersdoktorn ska delta i något seminarium eller liknande. Kändisar utser man inte särskilt ofta. Även i dessa fall gäller det att personen gjort något speciellt för institutionen eller ämnet.

Handelshögskolan

Alla har rätt att komma med förslag – det brukar komma in en handfull.

Det finns inga skrivna kriterier, men personen ska på något sätt ha gagnat verksamheten när det gäller forskning, undervisning eller tredje uppgiften.

Det man föreslår brukar ha varit gästföreläsare, sakkunniga, personer som bidragit till institutionens utbyte på något sätt.

Om man utser någon känd person, som exempelvis Hans Blix, ger det förstås god publicitet.

Hedersdoktorn förväntas hålla seminarium eller föreläsning, gärna en publik sådan.

I huvudet på en Hjärnforskare

text: EVA LUNDGREN foto: HILLEVI NAGEL

Om man odlar nervceller i en odlingsflaska, kommer de då att kunna tänka?

Knappast, säger Kaj Blennow.

Men å andra sidan, att tänka, vad är egentligen det?

EN NERVIMPULS ÖVERFÖRS från en nervcell till en annan. En kemisk reaktion uppstår som går att mäta, studera och registrera. Men vad är det egentligen som är en tanke?

– Det är här, innanför skallen, allting sker, säger Kaj Blennow, Alzheimerforskare och professor vid institutionen för klinisk neurovetenskap. Allting som har med minnen, känslor, tankar och personlighet att göra. Ändå är hjärnan inte alls lika väl utforskad som andra organ. Det beror på att den är mycket komplicerad och svår att komma åt att undersöka. Hjärnan är heller inte statisk, som man trodde förr, nervcellerna byggs om när man lär sig något nytt eller får nya upplevelser. Men

de senaste decennierna har forskningen tagit fart och vi lär oss hela tiden nya saker.

Det är till Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Mölndal man får bege sig om man vill träffa Kaj Blennow. Han är en av landets få professorer i neurokemi och forskar inte bara på Alzheimers sjukdom, utan också på bland annat ALS, Parksons sjukdom, Creutzfeldt-Jakobs sjukdom och MS. Även skallskador hör till området.

Ursprungligen kommer Kaj Blennow från Lund. Det var där han läste till läkare. Att han 1986 hamnade i Göteborg var mest av en slump.

– Jag fick ett vikariat, först på Sahlgrenska sjukhuset och sedan på St. Jörgens sjukhus. Där råkade jag få ett forskningsprojekt i händerna som gjorde att jag stannade lite till. Sedan var jag fast.

År 1990 disputerade Kaj Blennow om Alzheimers sjukdom inom ämnet psykiatri. Men sedan gjorde han helt om.

– Psykiatri och neurokemi var då en kombinerad institution. Jag kom på att neurokemi var det som egentligen intresserade mig. Vill man gå till botten med hjärnans sjukdomar är det kemi man ska studera. Jag tyckte också att jag fick större frihet som neurokemist.

Sedan dess har han ägnat sig främst åt demenssjukdomar. År 2001 fick han Alois-Alzheimer-Award för sin forskning, något som hör till de finaste en Alzheimerforskare kan få.

– **ALZHEIMER ÄR DEN** vanligaste demenssjukdomen i Sverige. Den drabbar 5-6 procent av alla människor över 65 år. Sjukdomen beskrevs redan 1907 av Alois Alzheimer men först 1985 började man förstå hur sjukdomen utvecklas. Sedan dess har kunskapen exploderat.

Det man upptäckte för tjugo år sedan var att Alzheimerpatienter hade ansamlingar av proteinet amyloid i hjärnan, så kallat plack. Det är placken som

kroppar mot amyloid kan rensa bort plack. Och nu har två projekt satts igång, ett i Sverige och ett i USA, där man testar samma sak på patienter. I den svenska studien, där patienterna behandlas på Huddinge och Malmö sjukhus, sprutar man in modifierat amyloid tillsammans med ett immunstimulerande medel, för att kroppens naturliga försvarssystem ska börja arbeta. I den amerikanska undersökningen använder man färdiga antikroppar mot amyloid. I båda studierna är det vår avdelning som gör alla analyser av de likvorprov som tas. Om försöken leder till att placken minskar eller försvinner kommer utvecklingen av ett vaccin inte att vara långt borta. Det skulle i så fall innebära ett väldigt framsteg – för tjugo år sedan visste vi nästan ingenting om sjukdomen, idag har vi goda förhoppningar om att snart finna ett botemedel.

FÖR ATT KUNNA GÖRA analyser av olika prover spelar modern teknik en stor roll. Med hjälp av laserljus på olika frekvenser kan en mängd markörer analyseras på samma gång och genom att använda masspektrometri kan enskilda proteiner i prover urskiljas.

– Den nya tekniken är fantastisk. Men man glömmer ofta bort att människors olika kompetenser är minst lika viktigt. Idag arbetar kemister ofta för sig och vet ingenting om vad biologer och läkare håller på med. Men i det nya projekt jag leder gör vi inte så – där arbetar biokemister, fysiker och läkare tillsammans och alla bidrar på olika sätt till att göra den nya kunskapen så komplett som möjligt.

Hjärnan, vårt mest komplicerade organ, är känslig. Skador uppstår inte bara vid sjukdomar. Även slag mot skallen är farliga.

De allvarliga skadorna var till exempel ett av skälen till att man förbjöd proffsboxning i Sverige 1970. Detta beslut har varit uppe till debatt åtskilliga gånger och 2001 tillsatte regeringen en utredning.

– I utredningen lade man inte så stor vikt vid de medicinska aspekterna. Man ville inte tala i klartext. Boxning handlar om att slå en annan person medvetslös. Det är självklart att det inte är bra. Undersöker man en boxares hjärna ser man likartade skador som hos en Alzheimerpatient.

I USA dör 5-6 personer varje år på grund av boxning.

Men å andra sidan dör cirka 150 personer årligen av ridolyckor, 50 000 dör i trafiken och cirka 300 000 amerikaner dör varje år på grund av konsekvenser av övervikt.

– Så att förbjuda boxning enbart med argumentet att det är skadligt är verkligen att sila mygg och svälja kameler. Däremot måste man upplysa om farorna, ungefär som man upplyser om att tobaksrökning är farligt.

TILLSAMMANS MED EN läkargrupp har Kaj Blennow påbörjat en studie på amatörboxare där man undersöker likvorprover efter en match. Proven jämförs sedan med prover man tagit strax efter semestervilan.

– Tanken är att undersöka om tecken på hjärnskador går tillbaka om man inte boxas på ett tag. Är det så skulle perioder med vila kunna vara ett sätt att göra boxning mindre farligt. Huvudargumentet mot boxning är dock inte att man kan skadas, menar jag, utan det oetiska med våld som underhållning.

Amyloid, proteinet tau och fosforylerat tau är alltså tre markörer för Alzheimers sjukdom. Ett stort projekt som Kaj Blennow leder går ut på att hitta ytterligare markörer, bland annat genom proteomik där många proteiner undersöks samtidigt. Dels vill man förbättra diagnostiken men man vill också kunna avgöra om en medicin har effekt eller ej.

– Diagnoser är viktiga. Det handlar om att vetenskapligt ta reda på vad som orsakar olika besvär. Ibland går man för fort fram och sätter en sjukdomsstämpel på en patient trots att man inte vet vad symptomen beror på. Amalgamförgiftning, fibromyalgi, elallergi och utbrändhet är exempelvis olika beteckningar för åkom-

mor som alla har liknande symptom. Där borde man vara mer försiktig innan man slår fast att dessa människor har en sjukdom. Om förklaringen ligger någon annanstans, om det kanske handlar om sociala problem, är det ju där hjälpen borde sättas in.

ATT VARA FORSKARE är som att lägga pussel, säger Kaj Blennow. I bästa fall kan man bidra med några små bitar.

– Man ska inte tro att man kommer att göra några revolutionerande nya upptäckter. När något sådant görs beror det oftast på slumpen. För det mesta handlar det om att ta små steg som är resultat av arbetssegrar med många inblandade.

Forskning kostar pengar. Och det lär knappast bli billigare i framtiden.

– Doktoranderna kostar mycket mer sedan de nya reglerna om doktorandtjänster kom. Reglerna innebär större trygghet för doktoranderna och det tycker jag att de självklart ska ha. Men staten borde skjuta till de extra pengar detta kostar. Så gör man i andra länder. Eller också får staten bestämma sig för att vi inte ska så mycket forskning, och då får man stå för det. Just nu håller vi exempelvis på med en studie där vi följer patienter med tidig Alzheimer för att se hur de påverkas över tid av läkemedel. Vi gör studien på små anslag, några timmar här och där. En liknande undersökning görs i USA med en budget på 70 miljoner kronor! Ändå ligger vi före, vilket förstås är glädjande, och visar att den kliniska forskningen i Sverige är stark. Men ska vi fortsätta vara duktiga i Sverige måste vi satsa långsiktigt, annars halkar vi ohjälpligt efter.

När Kaj Blennow inte arbetar ägnar han sig ofta åt musik – han spelar gärna piano. Men riktigt var gränsen mellan arbete och fritid går tycker han är svårt att avgöra.

– **HJÄRNAN ÄR FÖRSTÅS** oerhört spännande att fundera över. Varje människa har ju hundratals egenskaper – som att vara bra på matte eller på att spela fotboll, ha lätt för att skratta eller vara aggressiv – och allt detta är vars och ens egen kombination av medfödda egenskaper och de erfarenheter som livet ger. Man kommer aldrig att kunna bestämma att ens barn exempelvis ska bli en ny Mozart eller Beckham hur mycket man än försöker. Vi kan undersöka hjärnan och nervcellerna, och lära oss i detalj hur de fungerar och hur de kontakter varandra. Men hur det där egentligen gör oss till människor, som kan tänka och känna, tycka om musik eller gilla idrott, det hör till de frågor som forskningen aldrig kommer att kunna svara på.

Kaj Blennow

Yrke: Överläkare och professor vid institutionen för klinisk neurovetenskap

Familj: Två barn, Alexandra 19 år och Adrian 15 år. Särbo Vivianne.

Bor: Björkekärr

Intressen: Musik, spelar gärna piano, lyssnar på det mesta. Litteratur, bland annat Isaac Asimov, Milan Kundera, Jerzy Kosinski, Douglas Kennedy och William Kowalski.

Film: exempelvis Forest Gump, Livet från den ljusa sidan, Rain Man, A Beautiful Mind och Gudfadern-filmerna.

får nervcellerna att förtvina vilket gör att signalerna mellan cellerna inte når fram. Men om det är utfällningen av amyloid som är orsak till skadorna eller om utfällningen är en konsekvens av exempelvis ålder och livsstil, vet man ännu inte säkert.

FÖR LIKSOM VID så många andra av vår tids sjukdomar finns en stark koppling mellan Alzheimers sjukdom och övervikt, högt blodtryck och högt kolesterol. Även utbildning och graden av mental aktivitet spelar roll.

– Det finns också en sorts ärftlighet vid Alzheimer. Den som har en viss variant av en riskgen kallad APOE 4, ökar risken för sjukdomen 3-4 gånger. Har man genvarianten i dubbel uppsättning ökar risken hela 8-10 gånger. Men intressant nog gäller detta bara i västvärlden. I en amerikansk studie gjordes en jämförelse mellan svarta amerikaner och människor i Nigeria. I Nigeria fanns ingen förhöjd risk hos dem som hade den här speciella genvarianten. Det räcker alltså inte med ärftlig belastning – västerländsk livsstil måste också till för att man ska bli sjuk.

Det är genom att ta prover på likvor (ryggvätskan) som Kaj Blennow och hans medarbetare kan avgöra om det är Alzheimers sjukdom eller något annat en patient har. Varje år tar avdelningen emot 4 000 – 4 500 prover från hela Sverige och genom att leta efter tre markörer, höga nivåer av proteinet tau och fosforylerat tau samt låga nivåer av amyloid, kan man fånga in cirka 85 procent av alla Alzheimerpatienter.

Men om det är placken i hjärnan som gör att patienten blir sjuk, borde man då inte försöka ta bort dem?

– Det är just där vi står nu, i ett oerhört spännande skede. Djurförsök har visat att man med hjälp av anti-

KOMMERSIALISERING

hot mot objektiv forskning

Rud tat, quipit lorerit lan utem dipit lorperit dolore min ut ulpute dolobore feugiam in ero corper summodolum erostie et, vel ulput accum quat. Duisil duipsusci bla feuismod dio conum essim in henit, sum estie dignis elit wismod tisit nos dolestincil ullume

Hur fri och oberoende är den forskare som vid sidan av sitt statliga uppdrag vid universitetet har en bisyssla inom näringslivet som är kopplad till den egna forskningen? Och vad prioriteras när valet står mellan att hitta orsaken till att en sjukdom uppstår och det mer kommersiellt gångbara alternativet att hitta en medicin mot den?

Dag S Thelle och Peter Friberg, professorer vid hjärt-kärlinstituten, efterlyser en diskussion om den ökade kommersialiseringen inom universitetet.

TRADITIONEN att forskaren ska stå fri och oberoende från andra intressen än de förutsättningslöst vetenskapliga är definitivt i gungning på ett universitet som har som målsättning att kommersialisera forskningsresultatet och utveckla samarbetet med industrin, anser Dag S Thelle. Han nämner demensforskningen som ett exempel på när forskningsinriktningen är avgörande. Antingen kan man välja att försöka hitta orsaker till sjukdomen och på så sätt förhindra att demens uppstår, eller också kan man välja att

koncentrera sig på att hitta behandlingar i form av inkomstbringande mediciner.

– Att förhindra att demens uppstår är det mest attraktiva alternativet, men hela vår forskning håller på att rikta in sig mot att hitta mediciner. Det är inte fel att hitta mediciner, men det är fel att prioritera den forskningen framför den andra. Om man är aktieägare gör man det, men frågan är om universitetet ska ha samma inriktning.

Dag S Thelle anser att det finns allvarliga skäl till att se upp med sammanblandningen av privata näringsintressen och offentligt finansierad aktivitet. Det

” Idui tincipsusci te doloreetum eugait ad dolenibh eugait verci-dunt luptat nonulputatem augiamet iustrud tis nullaore tio enit lore ea cor suscilissim valor

finns risk för bristande objektivitet och för att oönskade forskningsresultat tystas ned när forskare ägnar sig åt bisysslor vid företag direkt kopplade till forskarens forskningsfält. Därför blir han inte alls glad när han får brev från universitetets ledning som uppmanar till just forskning som kan utvecklas kommersiellt, och som uppmanar forskaren att se sig som entreprenör med kommersialism som ett mål.

– Det kan innebära en oönskad styrning av forskningen. Det är svårt att tro att det inte förekommer att man förtiger resultat för att gynna sina egna intressen, säger Dag S Thelle.

Det finns forskning som är oerhört viktig utan att det går att göra pengar på resultaten, och det är sådan forskning som riskerar att bli ogjord om forskningens mål är att resultaten ska gå att kommersialisera, exempelvis i form av en ny medicin.

– Vi vet att cancer har en mängd orsaker. Om vi hittar en sådan i arbetsmiljön, som vi gjorde med asbest, så vill vi att det ska resultera i en lagstiftning, men det är inte något som går att tjäna pengar på. Denna typ av kunskaper från forskning kan omsättas i informationskampanjer men bara sällan till kommersiellt gångbara produkter.

HAN TYCKER att uppmaningen att bli forskningsentreprenör är helt oförenligt med den Humboldtska traditionen att sätta forskningen i första rummet och framför allt vara fri från andra intressen än att söka sanningen. Det är sanningsökandet och nyfikenheten som ska driva forskaren, menar Dag S Thelle.

– De som investerar för att tjäna pengar har alltid en tidshorisont. Det är inte konstigt, men om man går in i ett vetenskapligt projekt där man inte vet resultatet på förhand kan man inte försöka att tjäna pengar. Det skulle innebära en intressekonflikt mellan forskningen och önskan att bli rik, säger Dag S Thelle.

Vi måste fråga oss vad universitetet är till för, menar han. Om universitetet enbart har yrkesutbildning som målsättning så kan han förstå tanken om kommersialisering, men inte annars.

– Universitetet ska vara mer än det, och då måste man sätta det kommersiella åt sidan. Jag kan inte bli kommersiell. Det ligger utanför min kompetens. Nu ber universitetet mig om något som jag inte kan, istället för att se till vad jag behärskar efter 30 år inom forskning och vad det är där som jag kan utveckla vidare. Det provocerar mig.

Han menar att ingen annan tar reda på det forskarna vet, och att det därför är viktigt att skriva om vetenskapliga fynd och förmedla dem till andra. Kunskapen ska vara gratis och åtkomlig för alla.

– I det ögonblick man gör avkall på detta har man gett avkall på ett kunskapsideal.

NÄR HAN FÖR 30 år sedan var med om att upptäcka det gynnsamma kolesterolet, gjorde han och hans kollegor valet att inte kommersialisera sina fynd. I stället ägnade de sin forskarmöda åt att se vilka faktorer i det mänskliga beteendet som påverkar utvecklingen av det goda kolesterolet. De fann då att rökare och överviktiga har en lägre nivå av det goda kolesterolet och att kvinnor och de som motionerar har mer av det.

– Det är ett exempel på en forskning som är helt nödvändig, och i vilken entreprenörskapet inte hör hemma. Det är påfallande lite debatt om universitetets roll mellan universitetets anställda. GU hamnar långt ned på den Europeiska rankingslistan. Om universitetet ökar sin kommersialisering klarar det inte att komma upp forskningsmässigt. För det måste vi ha mer grundforskning och det är allt som inte kan omsättas i pengar.

INTERNATIONELLT har det förts en diskussion om att införa en policy för att förhindra sammanblandningen mellan ekonomiska intressen och förutsättningslöst kunskapsletande. Samarbetet med industrin framhålls som viktigt, men många efterlyser regler för hur det ska se ut. Exempelvis anser man att det ska finnas krav på att redovisa alla kliniska försök, även om de stoppas i förtid eller ger oönskat resultat, så att det inte ska vara möjligt att undanhålla allmänheten viktig information. Ett annat förslag är att all data från undersökningar som är sponsrade av industrin ska göras tillgänglig för andra forskare, så att de kan bedöma trovärdigheten i den. Detta för att förhindra att man exempelvis använder olika doser när man jämför två likvärdiga mediciner. I en undersökning av industrisponsrade försök med anti-inflammatorisk medicin fann man att man använt en fördelaktig dos av den egna medicinen, så att den framstod som ett bättre alternativ än den man jämförde med. Andra exempel på missvisande resultat är när man drar slutsatser för snabbt. En medicin som är bra på kort sikt kan vis sig vara giftig i längden, vilket visade sig vara fallet med en hjärtmedicin. Hur urvalet av försökspersoner ser ut har givetvis också betydelse. Om man utesluter äldre människor ur en studie, trots att de är främsta målgruppen för medicinen, så får man heller inte ett rättvisande resultat.

EN ANNAN SIDA AV kommersialismen är att privata intressen från industrin är involverade i vidareutbildningen av läkare, anser Dag S Thelle. Samma problem finns i England och USA där man diskuterar regler för hur industrin ska få föra ut sitt budskap till medicinare. Det man efterfrågar är en policy där det klart

framgår vad som är reklam för den egna produkten och vad som är mer objektiv information. I Norge bygger läkarförbundet upp egna fonder för utveckling av verksamheten. En del av läkarnas löneökning har gått till dessa fonder.

– Industrin bjuder också in till kurser men huvudmannen måste godkänna att läkaren går den. Det blir mer transparent på så sätt och det borde passa landstinget också, säger Dag S Thelle.

Han menar att det ska vara möjligt att utveckla en affärsidé vid GU, men att det måste finnas en diskussion om var tonvikten ska läggas.

– **DENNA STÄNDIGA** upprepning av ordet kommersialisering gör att man tror att allt är mer kommersialiserat än det är. Jag tycker att man ska lyfta fram den Humboldtska traditionen och bestämma sig för om man ska slänga den på soptippen eller inte.

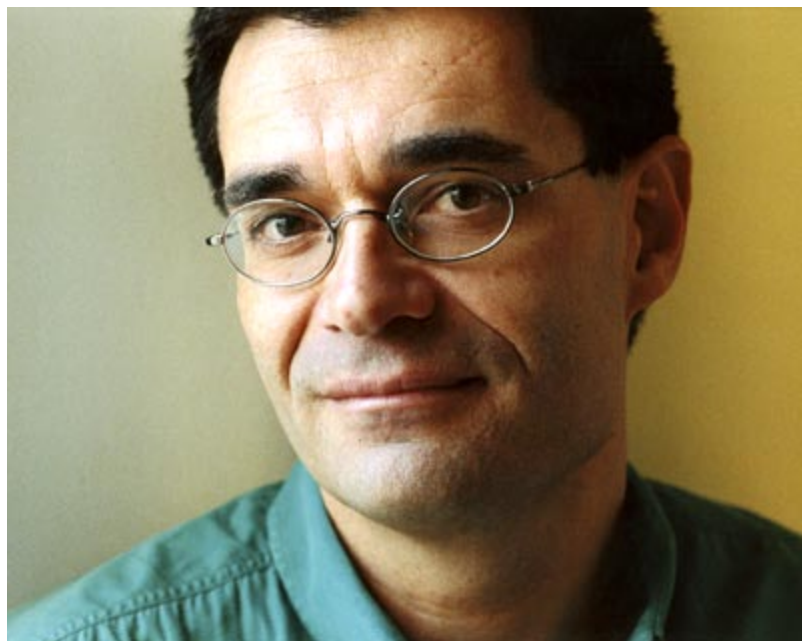
Peter Friberg, professor vid hjärtkärlsinstitutionen, tycker att de anställdas bisysslande borde ses över eftersom det är en situation då det egna vinstsyftet ställs mot verksamhetens behov.

– Om jag jobbar extra vid sidan av så måste jag balansera det mot min tjänst så att jag gör det jag är satt att sköta, men det tror jag att det ses mellan fingrarna med ibland trots att det är skattebetalarnas pengar det handlar om, säger Peter Friberg.

” **Idui tincipsusci te doloretum eugait ad dolenibh eugait verci-dunt luptat nonulputa-tem augiamet iustrud tis nullaore tio enit lore ea cor suscilissim volor**

Det är ganska vanligt att forskning bedrivs i samarbete med läkemedelsindustrin. Det sker ofta genom att man testar läkemedel i en tidig eller sen fas, och en forskargrupp är intresserad av resultaten. Läkemedelsföretaget Astra Zeneca har också en forskningsavdelning på sjukhuset där man kan lägga in patienter över natten.

– **JAG SKULLE ÖNSKA** att man hade mer samordning av projekten på sjukhuset så att de olika verksamheterna vet vad som pågår. Företagen adjungerar forskare och läkare till olika tjänster så att både universitetet och industrin betalar tjänsten. Det ger industrin en ingång till universitetet och forskarvärlden, men det är inte så att vi adjungeras in i industrin. Man ska komma ihåg att sjukhuset

Rud tat, quipit lorerit lan utem dipit lorperit dolore min ut ulpute dolobore

och universitetet är en stor tillgång för industrin, även om industrin också är en stor tillgång för akademien, sjukhuset och regionen.

En adjungerad professor har tillgång till universitetets grundforskning och tankar och idéer. Antalet adjungerade professorer och lärartjänster har ökat markant under de senaste fem, sex åren, anser Peter Friberg.

– Det finns tjänster inom Sahlgrenska akademien som betalas av industrin för läkemedel, livsmedel och teknik. Vad sker med den oberoende forskningen då? Det är så mycket som styrs av vad industrin tycker är viktigt, säger Peter Friberg.

Det finns även en annan obalans i förhållandet mellan industrin och universitetet eftersom den ena sidan har mycket resurser och kompetent personal, medan den andra har stort behov av forskningsmedel. Industrins resurser gör att universitetets beroende är påtagligt.

– En del hoppar av till industrin men behåller sina kontakter inom universitetet.

DET PETER FRIBERG är mest orolig över är lojaliteten.

– Har man en tjänst vid universitetssjukhuset så har man en lojalitet mot den anställningen. Om man har ett eget bolag så borde man diskutera det med sin prefekt så att den etiska balansen behålls. Är man satt att forska och undervisa så ska man göra det.

En annan anledning till oro är just risken som även Dag S Thelle framhåller, nämligen den att forskningen styrs åt ett visst håll om egna ekonomiska intressen finns med i bilden. Det kan ta tio år innan det ger något resultat att forska om glukotransporten i cellmembranet. Då gäller det att vara uthållig och inte lockas över till mer lukrativa sysselsättningar inom industrin.

– Den debatt som har förts internationellt har visat att vi är mer beroende av industrin än vi tror, och att industrin har stort inflytande över professionen.

Peter Friberg framhåller vikten av att det bedrivs stora studier från myndighetshåll som inte nödvändigtvis resulterar i något som går att kommersialisera. Ett exempel är hans egen forskning om fetma bland barn.

– **VI MÅSTE SE TILL** att det görs icke-kommersiella longitudinella studier som är extremt viktiga för folkhälsan. Det går inte att ge 13-åringar läkemedel hur som helst. Istället bör man öka resurserna så att läkare kan hjälpa till preventivt på ett tidigt stadium.

Han tror att den omedvetna påverkan från industrin är betydande. Att den finns där även om den är svår att definiera.

– Man ska inte utmåla industrin som bov för den gör mycket nytta och samarbetet måste fortsätta, fast under rimliga former.

Kajsa Asklöv

FAKTA

Forskningen vid Sahlgrenska akademien består i år av cirka 500 miljoner kronor externa medel och 223 miljoner kronor i statsanslag.

En äkta ämbetsmans kärlek till regler

text: KAJSA ASKLÖF foto: ROLF GAVARE

Han är den korrekta tjänstemannen personifierad. Som kliven ur en annan tid hävdar han vikten av hederlighet och ett fungerande regelsystem. Principerna har varit drivkraften bakom alla de arbetsuppgifter han löst under sina år som byråchef, och de är så viktiga för honom att han till och med försvarat dem i domstol.

UNDER FYRA DECENNIER har en kostymklädd lång och gänglig gestalt ofta setts skynda över det grönvita marmor-

golvet i Vasaparken. Nu blir det mer sällan, eftersom han har tagit klivet ut genom de tunga ekdörrarna med ålderns rätt att fritt förfoga över sin tid.

– Efter 40 år känns det lite konstigt att den ordningen upphör. Jag tror egentligen att det är ganska bra för hälsan att ha ett arbete att gå till och att träffa arbetskamrater. Jag kommer att sakna både miljön och dem, säger Bengt Wedel.

Korrekt, noga och oerhört kunnig är det vanligaste omdömet bland hans kollegor. Kanske var det något oväntat att det var just denna hängivna ämbets-

” Han är en ämbetsman som Axel Oxenstierna skulle vara stolt över. Han har ett etiskt och moraliskt betraktelsesätt i det han gör och är inte rädd att framföra sin uppfattning. Han har visat både civilkurage och mod i sitt sätt att arbeta

CLAES-OLOF OHLSSON, AKADEMIDIREKTÖR

man som för en tid sedan ställde sig upp i rätten och vittnade i Gillbergaffären. Bland en skara åhörare som kommit för att stödja Gillberg hade han mindre positiva saker att säga om både honom och universitetets agerande.

HANS ÅSIKT VAR att rättegången hade gått att undvika om bara reglerna följts. Detta väckte en del uppmärksamhet, något som en person som Bengt Wedel knappast uppskattar. Men det som fick honom att utsätta sig för obehaget, var en djupgående känsla för hederligt myn-

En februaridag 1967 var den första dagen han klev in genom dörrarna för att påbörja sin anställning.

– Det var en så positiv och vänlig stämning och jag togs emot med ett sådant förtroende.

Sedan dess har han hunnit med att arbeta på Utbildningsdepartementet i Stockholm och på Chalmers. Sommaren 1984 återvände han till Vasaparken, denna gång som byråchef utsedd av regeringen, den då yngsta i Sverige.

UNDER SINA ÅR här har inte bara upplevt motståndet mot datorernas introducerande utan även misstänksamheten mot den elektriska skrivmaskinen. Den tid då rektors sekreterare räknade antalet hattar på hyllan utanför sammanträdesrummet för att avgöra hur många personer hon skulle beställa bord till har Bengt Wedel också varit med om. Det var innan det fanns några kvinnor i sammanträdesrummen. Att bli inkallad och uppläxad av chefen för att ha dristat sig till att tilltala biträdespersonalen med ett du minns han också.

– **OM DE FÅR SÄGA** du till dig nu är nästa steg att de kommer och rycker dig i slipsen, sa han. Du-reformen var en lättnat. Människor kom varandra närmare och det blev mycket lättare att kommunicera.

Alla har inte uppskattat hans stora omsorg om orden. Bengt har ägnat mycket tid åt kriorättning, som han kallar det.

– Jag tycker att det är viktigt att beslut vi fattar är begripliga och att man ute på institutionerna förstår innebörden av den text vi skickar ut.

Till hans dolda talanger hör att han både kan ro och vricka en båt (med en åra). Dessutom kan han utan tvekan räkna upp alla amerikanske presidenter med årtal och allt.

HANS HUMOR är mer känd. Från sitt hörn närmast kaffeautomaten i Vasaparkens källare har han underhållit sina kollegor med dråpliga självupplevda situationer direkt ur verkligheten.

– Jag tycker att man ska tänka på det som är roligt och det som har varit roligt. Vi lever på en planet som egentligen är ett sandkorn i rymden och då gäller det att göra det bästa möjliga av situationen. En del saker kan man planera, andra lyckas man inte så bra med. Ibland strulat det till sig och om man då kan skratta åt det är det lättare att komma över det hela.

DET SOM VÄNTAR honom nu är ett visst deltidsarbete vid universitetet men också tid att släktforska, renovera hus, läsa historiska biografier och ge sig ut och segla den lilla träekan längs Bohuskusten. Badminton kommer han att fortsätta spela en gång i veckan, men löprundorna ska bli flera. När han ser tillbaka på sitt arbetsliv är han nöjd över de dagar han kunnat bistå med administrativa kunskaper. Själv framhåller han inte sina förtjänster, men andra minns med tacksamhet hur han hjälpt dem att förhandla så att forskningsanslag inte frusit inne. Han är nu landets sista byråchef som går i pension och säger bara stillsamt:

– Jag kan känna tillfredsställelse när jag har kunnat göra något till gagn för forskningen.

dighetsutövande. I likhet med dem som en gång skapade byråkratin som en motåtgärd mot korruption anser han att en av byråkratin bärande principer är att den ska utövas lika utan hänsyn till klientens person eller status. Att ”uppträda för alla lika, hög som låg” är också något han lärt sig av sin pappa apotekaren.

– Det tycker jag är så viktigt för svensk administration, men med sorg har jag tvingats konstatera att det inte alltid är så. Vissa behandlas med silkesvantar.

NÄR BENGT WEDEL en gång valde yrkesbana var det just universitetets regelsystem som lockade honom till Vasaparken.

– För att få en organisation att fungera måste man ha någon form av regler. Det är viktigt att man bestämmer sig för vilka de ska vara och följer dem, annars blir det lätt kaos. Om det är en regel som inte fungerar så får man ändra på den. Och kan man inte göra det själv får man gå uppåt och begära hjälp.

NÅGRA KOMMENTARER

Bengt Wedel har mycket stor lojalitet mot myndigheten vilket återspeglas i allt han gör och hur han gör det. Han ställer verkligen upp på GU för att se till att det finns korrekta beslutunderlag. Han är väldigt noggrann och samvetsgrann med en gedigen erfarenhet. Det är många som söker honom för att få råd i förvaltningsfrågor. Man kan alltid lita på att han står vid sitt ord, och han är en mycket god kamrat”

ROLF GAVARE, UNIVERSITETSSEKRETERARE.

Jag har hört att en professor sa att om Bengt Wedel säger något då ska man lyssna.”

Ove Lundgren, professor emeritus

”Han är rolig men aldrig elak. Och om han tycker något är rätt så står han för det.”

Bengt Särilvik, tidigare kollega

”Vi har en ämbetsman med stort Ä och det är Bengt Wedel. Han är en källa av kunskap som inte finns någon annanstans på universitetet. Man kan alltid i alla väder lita på det han säger. När en person som han slutar får man nästan ha ett sorgearbete i någon mån.”

Svenbo Johansson, avdelningsdi-

GU flaggar snart med EU-flaggan

Varför hissar inte Göteborgs universitet EU-flaggan? Det undrar förvaltningschefen P-O Rehnquist som tycker det är märkligt att flaggan knappt syns alls i Göteborg eller i Sverige för den delen. Han föreslår att flaggan ibland ska användas i universitetets huvudbyggnad Vasaparken tillsammans med den svenska flaggan.

– **EU-FLAGGAN** är en missvisande beteckning på det som egentligen är Europaflaggan, något som är mycket äldre än EU. När man rör sig ute i Europa ser man Europaflaggan över allt, exempelvis utanför Sorbonne-universitetet i Paris. För vår del gäller det att leva upp till devisen, ”Ett av de stora i Europa”, och då är Europaflaggan en bra symbol, säger P-O Rehnquist.

Ännu har inte förvaltningschefen plockat fram flaggan ur skåpet, men med detta utspel i tidningen vill han testa idén. Europaflaggan är, enligt honom, en del av vårt gemensamma kulturella arv och får inte tolkas som ett ensidigt inlägg i EU-debatten.

Att hissa EU-flaggan borde vara lika självklart som att flagga för våra nordiska grannländer vid nationaldagar, menar

P-O Rehnquist. Nu är det inte tanken att Europaflaggan ska fladdra i Vasaparken hela tiden, utan endast vid nationella flaggdagar och vid internationellt besök. Det finns inga nationella författningar eller föreskrifter om hur flaggan ska användas.

– Det är bra att vi har flaggan i beredskap. Vi får kanske besök av kommissionen eller EU-parlamentet och det vore väldigt pinsamt om vi inte hade flaggan.

Allan Eriksson

FAKTA/EU-flaggan

Europarådet tog 1955 i bruk flaggan med stjärnorna som symbol för de europeiska folkens gemenskap. Sedan 1986 har den också varit Europeiska gemenskapens flagga. Mot en himmelsblå bakgrund formar tolv guldfärgade stjärnor en cirkel, som symboliserar de europeiska folkens gemenskap, på EU-flaggan. Antalet stjärnor är konstant eftersom tolv är en symbol för fulländning och enighet.

Mmampho Tokota leder en övning där studenterna ska fundera över sig själva och vad de tycker är betydelsefullt i livet.

Studenterna diskuterar olika roller.

Sydafrikaner lär oss att bli bättre kamrater

Att vara en god vän – är det något man kan utbilda sig till?

Ja, det menar i alla fall en delegation från Port Elizabeth, Sydafrika, som gästade Göteborgs universitet.

I drygt 10 år har de gett kurser i hur man som student kan hjälpa en annan student.

Liknande kurser finns nu också vid GU som är först i landet med projektet.

– **BERÄTTA OM DIG** själv! Vem är du, och vad är det som är allra viktigast för dig!

Det är Mmampho Tokota från Nelson Mandela Metropolitan Municipality University, Port Elizabeth, Sydafrika, som ställer frågan. Hon leder en övning under den konferens om Peer Helping som Studentavdelningen vid GU arrangerade i mitten av september.

Med på konferensen finns studievägledare, lärare och studenter från GU och Chalmers men också från andra lärosäten i regionen. Några lärare har till och med kommit resande från Bergen. Konferensen syftar till att ge en introduktion till vad Peer Helping egentligen är.

– Det finns så mycket som är viktigt för mig, säger en kursdeltagare. Därför är det en utmaning att fundera över vad som verkligen är allra mest betydelsefullt.

– Men det är svårt att berätta på engelska, säger en annan kursdeltagare. Man känner sig lite dummare när man talar ett främmande språk.

Och Mmampho Tokota nickar, så är det ju för alla.

Peer Helping handlar om att bli en bättre vän. Men det är inte bara ett sätt för studenter att bli lite trevligare i största allmänhet. I stället får den som vill bli Peer Helper gå en utbildning på 25–30 timmar och lära sig bland annat att lyssna aktivt och ställa rätt frågor. Mycket av utbildningen går ut på att studenterna själva ska få uppleva hur det känns när man ständigt blir avbruten eller när ingen lyssnar. Studenterna ska också komma till insikt om vilka fördomar de har och hur de reagerar i olika situationer. För den som har kunskap om sig själv kan lättare hjälpa andra, menar bland andra Marina de Jager, som byggt upp studentstödsverksamheten på ett campus vid Nelson Mandela Metropolitan University.

– **SYDAFRIKA ÄR ETT LAND** med 11 officiella språk och stora sociala skillnader. Vi tycker förstås att det är viktigt att få människor från olika grupper att börja studera. Men vad händer med alla dessa nya studenter när de väl kommit in? Universitetsvärlden kan kännas svår för den som har en annan bakgrund. Och studievägledare och annan personal kan inte engagera sig i alla.

Idén att utbilda studenter till att bli bättre vänner kommer ursprungligen från Kanada. Men det är i Sydafrika tankarna har utvecklats.

På PE Teknikon har Peer Helpers funnits i drygt 10 år.

Och i cirka tre år har Studentavdelningen vid Göteborgs universitet haft ett samarbete med PE Teknikon som bland annat resulterat

i ett studiebesök i Sydafrika. En delegation därifrån har också varit här och lett kursen Train the Trainers för studievägledare från GU och Chalmers. Cirka 50 Peer Helpers från fem fakulteter har sedan dess utbildats vid GU.

Catherine Gillo vid Studentavdelningen leder projektet och är bland annat med i ett internationellt nätverk inom Peer Helping. Hon menar att utbildningen handlar om livskunskap, i förlängningen till och med om att bli en bättre människa.

– Det är viktigt att alla känner att detta är något vi gör tillsammans för att få en bättre lärandemiljö, både för studenter och lärare. En student är ju inte bara en person som kommer på föreläsningar utan en människa med en massa olika resurser. På den här utbildningen får de lära känna sig själva bättre, både sina värderingar och hur de reagerar i olika situationer. De lär sig bland annat att bli duktigare på att lyssna vilket inte alltid är så lätt, särskilt när den andre tycker helt annorlunda.

VARJE LEKTION INLEDS med en rolig uppvärmning, som en sång eller dans, och sedan en kort teorilektion. Men större delen av utbildningen består av upplevelseövningar där studenterna själva får pröva på hur det är att hjälpa någon eller vara i behov av hjälp.

Den som är studentstödare får en särskild tröja som markerar att de "är i tjänst". För det är viktigt att komma ihåg att det trots allt handlar om vanliga studenter som gör en insats utan ersättning på fritiden, och som ibland måste få vara

"bara" studenter som alla andra.

– En liten ersättning för sitt engagemang får de dock – ett diplom som jag tror att de kan ha nytta av när de söker sig vidare, berättar Catherine Gillo. Och det är viktigt att påpeka att studentstödarna inte på något sätt ersätter professionell hjälp – men de har lärt sig att både respektera sig själva och andra. Och det kanske egentligen borde ingå i all utbildning.

Eva Lundgren

FAKTA/Peer Helper

En Peer Helper är en student som efter cirka 25–30 timmars utbildning fått lära sig hur man hjälper och stöttar andra studenter. Utbildningen omfattar: att lära känna varandra, verbal och icke-verbal kommunikation, empatiskt lyssnande och respons, konsten att ställa frågor, att ge feedback, värderingar, problemlösning och beslutsfattande. Förutom grundutbildning får Peer Helpers även kontinuerlig handledning i grupp eller individuellt vid behov under terminen. Studenterna har tystnadsplikt men ersätter inte på något sätt professionell hjälp.

För den som gått grundutbildningen finns även möjlighet till specialisering. Göteborgs universitet är först i landet med denna typ av strukturerad utbildning av studentstödare.

Genusforskare ser ut över världen

När Vicky Randall kom till Göteborg i början av september var tidningarna fulla av nyheter om Feministiskt Initiativ.

Och när hon satt på ett café vid Avenyn passerade ett demonstrationståg med krav på att låta asylsökande stanna i Sverige.

Hon är statsvetare med specialisering på genusfrågor och politik i tredje världen.

Självklart blev hon väldigt nyfiken.

HON ÄLSKAR ATT RESA. Och hon kan inte låta bli att ta reda på så mycket som möjligt om politik och sociala förhållanden i det land dit hon kommer.

Om Sverige säger Vicky Randall att vi verkar väldigt jämställda och att politikererna verkar behandla frågor som engagerar människor.

– I Sverige är kvinnor mycket bättre representerade inom politiken än i Storbritannien även om förändringar skett även hos oss. Sverige ligger också långt framme när det gäller barnomsorg. När jag för några dagar sedan promenerade i Botaniska trädgården såg jag till exempel en hel del pappor med barnvagnar. Ändå verkar småbarnsmammor vara mer stressade för att hinna hämta barnen på dagis än vad papporna är. Så mödrarna kanske tar ett större ansvar för barnen trots allt? Det här med könsroller är inte så lätt, det handlar ju om ens identitet men också om vilka förväntningar andra har på en.

VICKY RANDALL ÄR professor vid University of Essex. Hon ägnar sig mest åt genusforskning, partiforskning samt forskning om politik i tredje världen. Hennes bok "Women and Politics: An international Perspective" anses banbrytande inom genusforskningen.

Hon är också ny innehavare av den så kallade Olof Palmeprofessuren som inrättades av riksdagen år 1987. Den ska ges till en internationellt framstående forskare inom områden av betydelse för fredssträvanden och internationell politik.

– Jag kommer att vara vid statsvetenskapliga institutionen i tre omgångar, cirka sex veckor i taget. Bland annat ska jag hålla ett seminarium och kanske några föreläsningar. Jag läser gärna doktorandernas arbeten och diskuterar med dem, även om man sagt till mig att jag får lov att säga nej om det blir för mycket. Men det tror jag inte att det blir, jag tycker att det ska bli roligt.

Vicky Randall blev intresserad av genusfrågor i slutet av 1960-talet när kvinnorörelsen i Storbritannien var aktiv och radikal.

– Sedan dess har kvinnorörelsen

Vicky Randall är bland annat intresserad av politik och media: I de mest avlägsna delarna av Afrika sprids just nu mobiltelefoner väldigt snabbt och folk slår sig samman för att kunna köpa. Sådant är spännande, hur utvecklingen trots allt kan spridas.

anpassat sig mer till den etablerade politiken och blivit en del av de stora partiernas frågor. Det som händer nu är att man breddar frågan till att gälla även mannens roll i samhället och det är förstås mycket viktigt.

Kvinnofrågor i utvecklingsländer är på ett sätt enklare eftersom där finns ett uppenbart förtryck.

– MEN VI VÄSTERLÄNNINGAR har en tendens att klampa in och talar om hur det ska vara. Vi har svårt att acceptera att det som är självklart för oss inte behöver vara självklart för andra. I väst är vi till exempel besatta av demokrati, vilket förstås är viktigt, men det är inget som garanterar social välfärd. Vi fokuserar också mycket på de problem som finns i andra kulturer, något som kan få till följd att vi uppfattar andra människor som mer annorlunda än de är. Det finns ju förtryck och våld även i vår "civiliserade" värld.

Indien – det är det land som intresserar Vicky Randall mest.

– Min pappa reste ofta till Indien när jag var liten och jag funderade mycket över var han var och hur det var där.

Som student åkte jag dit själv och blev oerhört fascinerad. Det var förstås det annorlunda och gåtfulla som lockade mig, men jag hoppas att jag inte kan anklagas för orientalism. Men jag har ett särskilt förhållande till Indien och försöker exempelvis lära mig hindi. Men även andra utvecklingsländer intresserar mig.

Tillsammans med Peter Burnell, professor vid University of Warwick, är Vicky Randall redaktör för boken "Politics in the Developing World" som kom ut i början av året. Det är en stor textbok med artiklar av framstående forskare där man bland annat jämför utvecklingen i vitt skilda länder, som Guatemala och Sydkorea.

– VÄRLDEN ÄR KOMPLICERAD och förändras ständigt. Vad är till exempel ett utvecklingsland? Latinamerika är ju inte som Afrika och Asien utvecklas på en mängd olika sätt. Inte ens Europa är så rikt som vi vill tro – det finns ju oerhört mycket fattigdom i det forna Östeuropa. Politik i utvecklingsländerna är ett spännande ämne – men enormt och outtömligt.

Eva Lundgren

Efterlysning

I SOMRAS ANLÄNDE ett tackkort från Röda Korset på rektors kansli med texten: "Tack! Göteborgs universitet", som var signerat av generalsekretären Christer Zettergren. Gåvan till flodvägens offer var på 54 000 kronor. Tackkortet förbryllade Anna Lindholm på rektors kansli som gjorde efterforskningar om vem som hade skickat pengarna. Inte var det rektor eller någon annan i ledningen. Vem eller vilka som skänkt en så generös gåva i universitetets namn är fortfarande höljt i dunkel. Pengarna går inte att spåra.

Härmed efterlyses den rättmätige givaren. Den som skänkt pengar till Röda Korset ombeds att ta kontakt med rektors kansli.

Varför bråkar datorn?

VARFÖR BRÅKAR DATORN om that och wich? Frågan ställs och besvaras av professor Arne Olofsson vid engelska institutionen i senaste numret av humanistiska fakultetens personaltidning ForHum. Gå till: <http://hum.gu.se/organisation/publikationer/forhum/>

Donationsprof bakom namnbyte

CENTRUM FÖR studiet av mänskliga rättigheter, som är en fakultetsövergripande centrubildning, har nyligen bytt namn till Torgny Segerstedtinstitutet för studiet av mänskliga rättigheter.

–Idén är att knyta gästprofessuren mer permanent till Torgny Segerstedtinstitutet. Torgny Segerstedt är en symbol för de frågor som institutet arbetar med, säger kanslichef Hilda Lennartsson på Samhällsvetenskapliga fakulteten.

Årets innehavare av Segerstedtprofessuren är Rhoda Howard-Hassmann, som har en så kallad Canada Research Chair in Global Studies and Political Science.

Ny professor på Handels

GÖRAN MALM, styrelseledamot i Samsung Electronics, blir ny gästprofessor i tillämpad företagsledning på Handelshögskolan, där han själv studerade som ung och var ordförande i studentkåren. Göran Malm har haft ledande befattningar inom en rad företag bland andra SKF, GE Medical Systems Asia och Dell Computer. Idag sitter han i styrelser runt om i Asien och är rådgivare åt riskkapitalfirmor. Handelshögskolans rektor Rolf Wolff tror att Göran Malms erfarenhet inom internationella storföretag kommer skolan till nytta, inte minst då Göran Malms kontakter

Kritiken mot Resko bottnade i missförstånd

NEJ, RESKO blev inte riktigt som det var tänkt, även om en hel del av förslagen som framförts har fattats beslut om och ska genomföras. Men det mest centrala av utredningens förslag genomförs inte, i alla fall inte nu. Utgångspunkten för arbetet med att utforma en ny modell för resursfördelning och kostnadsdebetering var uppfattningen att nuvarande modell brister i genomskinlighet, att det finns en mytbildning som är negativ rörande kostnader för administration och att styrningen av lokalkostnaderna inte längre är ändamålsenlig. En annan utgångspunkt, som för övrigt finns med i alla sammanhang då utmärkande egenskaper för universitetet beskrivs och framhävs är den mycket långtgående decentralisering som råder. Verksamheten ska vara i fokus. Resko handlade alltså om att åstadkomma tydligare beskrivningar av ekonomi, här finns en nära koppling till det pågående ekonomistyrningsprojektet NEKST, och att i enlighet med decentraliseringsfilosofin utveckla verksamhetens

ansvar. Den rapport och de förslag som utarbetades ska givetvis ses utifrån de utgångspunkter som fanns. Påståendet att Reskopjektet utmärktes av att det funnits en lösning som sökt ett problem saknar all täckning.

NÅGOT HÄNDE på vägen och plötsligt ville i sammanhanget viktiga aktörer inte längre vara med. Enligt min uppfattning är det givetvis rätt att inte besluta om tillämpningar när många medarbetare i organisationen inte omfattas av idéerna och inte känner sig delaktiga. Jag tror samtidigt att det hade varit bra för universitetet med en mer genomskinlig resursfördelningsmodell. De problem som var utgångspunkten för utredningsarbetet är inte hanterade. Jag är övertygad om att frågan återkommer och då finns förslag till åtgärder redan utvecklade och beskrivna.

SOM FORSKARE inom området ekonomistyrning och organisation är händelseutvecklingen inte alls förvånande,

vi är inte alls unika på något sätt. När ekonomistyrningsmodeller lanseras så innebär det att organisationsfilosofin, i det här fallet decentraliseringsfilosofin konkretiseras och då är inte längre decentralisering lika givet. Det är skillnad mellan prat, beslut och handling. Detta är ett känt fenomen. Ett annat känt fenomen är att förändringar innebär nya relationer mellan organisatoriska nivåer och mellan aktörer och förändringar kan inte gynna alla. Negativa synpunkter är därför naturliga när saker och ting blir konkreta och läget skarpt. Vi vet också att implementering av nya administrativa modeller och metoder i professionella organisationer är svårt. Reskoförslaget möttes bland annat av synpunkter på brist på information och det framfördes att utredningsrapporten som sådan inte var tillräckligt informativ. Den som säger sig inte vara informerad har alltid rätt. Så är det även i Reskofallet. Även om tillfällena när projektet har beskrivits och möjligheter att framföra synpunkter av alla de slag har varit många. Men så är det.

Den som vill förändra får tåla att höra från förändringsobenägna att de inte anser sig vara tillräckligt informerade.

Det är viktigt att utvecklingsarbetet mot ändamålsenliga former för styrning och ledning inte avstannar som följd av kritiken mot Resko. Det är viktigt att i olika sammanhang diskutera vad vi menar med decentralisering och samarbete och vilken styrmodell som behövs för att utveckla verksamheten och hantera ekonomiska åtstramningar. I sammanhanget kan ju också den kursändring som skedde under slutfasen av Reskopjektet få sin förklaring. Bokslutsprognosen för 2005 visar ju som bekant på risk för ett betydande underskott, minus 45 miljoner kronor, så argumentet att vi inte behöver göra något eftersom vi har så bra ekonomi känns inte så starkt längre.

Björn Brorström

PROFESSOR OCH PREFEKT VID
FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN SAMT MEDLEM AV
STYRGRUPPEN FÖR RESKOPROJEKTET

En lustfylld vecka för vetgiriga

Tyg som inte blir smutsigt, östrogen för reumatiker och det typiskt svenska – på Universitetets vecka kastar man i hisnande fart mellan olika ämnen. 12 november drar årets upplaga igång.

SEDAN ÅTTA ÅR tillbaka ordnar Göteborgs universitet en vecka av populärvetenskap för allmänheten. I år har veckan lagts något senare på terminen för att inte konkurrera med fina höstdagar.

– Vi har också fått mer tid att jobba mer med programmet, säger GU:s pressekreterare Åke Pettersson.

GU har en lång tradition av offentliga föreläsningar och fick nyligen Högskoleverkets diplom för att lyckas nå ut till allmänheten med nya forskarrön. Ungefär 20 000 besökare brukar veckan ha och enligt Åke Pettersson är publiken väldigt noga med vilka föredrag man väljer.

I år välkomnar Museion till de nya lokalerna i Världskulturmuseet med berättelser i rörelse. Bland annat kommer historikern Ingrid Lomfors att tala om var invandrarnas historia får plats när när Sverige skriver sin historia. På väg till Korsvägen kan man lyssna till levande berättelser i en särskild spårvagn som avgår från Frölunda kulturhus.

Inte långt därifrån, på Humanisten, kommer Bia Mankell ta upp den dolda blicken i konstnärers självporträtt.

På vardagarna sker föreläsningarna kvällstid. Till exempel kan man få en konstvideokväll med Mats Olsson på Högskolan för design och konsthantverk, problemet med att fram ett tyg som inte blir smutsigt reder docent Kim Bolton ut med hjälp av nanovetenskapen på institutionen för fysik och i Vasaparken förklarar professor Hans Carlsten hur östrogen kan hjälpa

mot reumatiska besvär.

Universitetets vecka kommer även att göra väsen av sig utanför universitetets byggnader till exempel på Blå stället, Frölunda kulturhus och Bergsjöns kyrka, där Kerstin Lökken behandlar våra föreställningar om svenskhet och vad som är svenskt.

Veckan avslutas med Handelshögskolans dag med föredrag om Sveriges ekonomiska relationer till Nazityskland under andra världskriget och hur man kan använda läkemedel mer kostnadseffektivt.

Viveca Bladh

Fotnot: Programmet distribueras till institutioner, bibliotek, hushåll med mera och finns även på www.gu.se/universitetetsvecka.

Nytt engelskt infomaterial

finns nu att beställa på
www.gu.se/jsdhfjsdf

Garanterat i tid!
Hög service!
Flexibelt!

Vet du hur du ska göra när du trycker din avhandling?

Beställ din avhandlingshandbok från oss gratis på
info@docusys.se

Kloroplasten är liten – världen stor

Den 22 oktober är det dags för doktorspromotion vid Göteborgs universitet under sedvanligt högtidliga former. Rektor magnificus har dragit fram "sheriffen i Nottingham"-mössan, floskelfluffiga tal hålles och löjligen hattar tas på, ungefär som en kräftskiva, fast utan skaldjur och fylleri.

VAD ÄR DET DÅ för typer som samlas och vad har de egentligen gjort för att förtjäna sina insignier? Det formella svaret är att de efter grundexamen ägnat sig åt akademiska studier motsvarande 160 poäng varav en stor del motsvaras av ett självständigt avhandlingsarbete som offentlig försvaras. Jag är en av 53 personer som disputerade vid Naturvetenskapliga fakulteten under år 2004. Min avhandling går under namnet "Lipid trafficking: into, within and out of the chloroplast". Ett axplock av andra avhandlingstitlar från Naturvetenskapliga fakulteten 2004 är "Synthesis, Structure, and Magnetic Properties of Double Perovskites of the type A_2MnBO_6 and A_2FeBO_6 " och "Holocene Marine and Freshwater Diatoms from the Faeroe Island. Taxonomy and environmental influences". Glasklart? Inte? Man skulle kunna tro att vi som samlas den 22 oktober är en samling riktiga fackidioter, alltså såna som kan nästan allt om nästan ingenting.

JAG MENAR INTE att förringa någons arbete, allra minst mitt eget förstås. En doktorsavhandling är en stor grej för alla som skriver en. Jag misstänker bara starkt att den stora samhällsnyttan av alla de 314 doktorsavhandlingar som framgångsrikt försvarades vid Göteborgs universitet 2004 inte primärt ligger i de expertkunskaper författarna förvärvat eller de inomvetenskapliga framsteg avhandlingarna representerar. Nyttan måste nog tyvärr, oavsett hur roliga och viktiga vi tycker att våra respektive forskningsuppgifter är, sökas annorstädes. Det stora värdet av forskarutbildningen ligger

kanske snarare i just det att avhandlingen är en så stor grej för alla som skriver en. En framgångsrikt försvarad avhandling innebär att en person tagit sig an ett riktigt knivigt problem, läst på och satt igång att stänga pannan blodig för att till slut faktiskt lyckas med att ta reda på något som ingen visste förut. Någon har antagit en utmaning, klarat av den och som det brukar heta "vuxit som människa". När forskarutbildning är som bäst utvecklas några av våra allra ädlaste egenskaper såsom självständighet, uthållighet, kommunikationsförmåga, ödmjukhet och ett vetenskapligt förhållningssätt och häri ligger, vill jag mena, det stora värdet av forskarutbildningen. Jag hoppas och tror att bilden av en filosofie doktor en dag skall svänga från bilden av fackidioten eller "ämnesnörd" till den mångsidiga problemlösare som jag tror att vi doktorer har utbildat oss till.

FÖR NÄRVARANDE råder en vid universiteten i det närmaste total brist på tjänster i nivåerna mellan doktorand och lektor/professor, vilket har en uppenbart demoraliserande effekt på dem som till äventyrs skulle vilja försöka stanna inom akademien efter avslutad forskarutbildning. Universiteten riskerar att på sikt utarmas och i värsta fall förlora en hel "forskargeneration" till den privata sektorn och/eller utlandet. Nydisputerade forskare som försöker "hänga kvar" har oftast att dra sig fram på högst tillfälliga projektanställningar eller stipendier. Att universiteten inte kan erbjuda drägliga villkor för dem som skall bli nästa generation professorer och lektorer är i min enkla mening inget annat än en ren och skär skandal. Detta har sagts förut, men tjänstevakuumet har en negativ inverkan även i doktorandens dagliga värv. I Sverige står doktorander för en mycket stor andel av forskningens primärproduktion, för att låna en biologisk term. I värsta fall krymper utbildningsdelen av forskarutbildningen och det primära syftet med den blir inte utbildning av

doktorer utan att försörja forskningsledare med resultat nog för en stadig ström av publikationer som säkrar framtida forskningsanslag. Doktorander blir till forskningens kanonmat när generalerna (professorerna) gör upp om den krympande anslagskakan, för att uttrycka sig förfärligt vulgärt. Tendenser till just detta tycker jag mig sett flera gånger på obehagligt nära håll. Jag hoppas att universiteten skall inse nyttan av att låta en större del av forskningens primärproduktion skötas av disputerade forskare. Jag tror att det skulle gynna forskningen i stort och forskarutbildningen i synnerhet. Tills nästa gång, kom ihåg att kloroplasten är liten, världen stor och doktorshatten rätt fjantig, det ger en känsla av ödmjukhet.

Mats Andersson

NYBLIVEN DOKTOR I FYSIOLOGISK BOTANIK
PROMOVERAS DEN 22 OKTOBER

Citat: "Doktorander blir till forskningens kanonmat när generalerna (professorerna) gör upp om den krympande anslagskakan..."

Är den svenska koldioxidskatten (o)rättvis?

FÖR ATT UNDVIKA en global klimatförändring har Sveriges riksdag antagit långsiktiga mål för begränsad klimatpåverkan. Till år 2050 bör Sveriges utsläpp av växthusgaser sammantaget vara lägre än 4,5 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare. Detta innebär att utsläppen ska minska med närmare 50 procent jämfört med dagens nivåer. Målet förutsätter genomgripande förändringar i samtliga energiintensiva sektorer – inte minst inom transporter. Redan 1997 fastställde regeringen (transportpolitiska propositionen 1997/98:56) att utsläppen av koldioxid från transporter i Sverige år 2010 bör ha stabiliserats på 1990 års nivå för att därefter minska ytterligare.

Stafettpinnen

MED TANKE PÅ att den svenska transportsektorns utsläpp av koldioxid ständigt ökar, är det i skrivande stund och med nu tillämplad politik högst osannolikt att målet kommer att uppnås ens på betydligt längre sikt. Orsakerna är så klart flera, men låt oss stanna vid en: Vi står inför ett socialt dilemma. De kort-siktiga vinster (ekonomiska, tidsmässiga, bekvämlighetsmässiga) som människor kan göra genom att fortsätta köra bil som förut är större och både geografiskt och tidsmässigt betydligt mer närliggande än de framtida kollektiva förlusterna av ett förändrat klimat.

Nu säger samhällsvetenskaperna att vi inte skall räkna med att folk ändrar beteende frivilligt. För att så skall ske

behövs hjälp på traven. Legitim styrning. En – bland beslutsfattare och allmänhet – alltid lika populär form av styrning är information. Den gör vare sig ”ont” att dela ut eller att ta emot och berövar ingen sin valfrihet. Men tidigare forskning visar att information sällan är ett särskilt verkningsfullt instrument. Ett annat inte särskilt frihetsberövande men däremot kostsamt sätt att förmå medborgarna att åka mindre bil är att bygga ut kollektivtrafiken. Också förbud och annan legal styrning är möjliga vägar, men lämnar föga valfrihet. Slutligen har vi ekonomiska styrmedel som allt oftare förordas. De anses verkningsfulla, administrativt enkla, för samhället relativt billiga (dvs. kostnadseffektiva). Genom att de gör saker dyrare eller billigare, lockar de även fram och hjälper till att sprida ny teknik.

INOM DEN SVENSKA transportsektorn används sedan 1991 den så kallade koldioxidskatten, som för närvarande innebär drygt två kronor per liter bensin. Dess motiv är att användningen av fossila bränslen kan påverkas genom prissignaler (om dyrare, så lägre konsumtion). I en nyligen redovisad studie har jag och nationalekonomen Henrik Hammar funnit att allmänhetens stöd för denna skatt är svagt (ca. 20 % kan tänka sig att stödja en höjning) och att andra åtgärder såsom utbyggd kollektivtrafik är mer populära.

Också akademiker och inte minst journalister ondgör sig över koldioxidskatten i olika sammanhang. Varför? För det första innebär den att det blir dyrare att köra bil. Men det är oklart om

utsläppsminskningar med hjälp av en höjning av koldioxidskatten verkligen gör det dyrare per invånare jämfört med om t.ex. staten istället skulle bygga ut (den bland flertalet så populära) kollektivtrafiken för att uppnå samma effekt. För det andra brukar den anklagas för att vara orättvis. Från ett perspektiv är nog detta korrekt. Skatten medför ju att priset på bensin blir högre, vilket framförallt drabbar låginkomsttagare och personer boende i glesbygden. Detta eftersom andelen av hushållsbudgeten som går till transporter är större för dessa grupper.

MEN KANSKE ÄR DET här ett lite närsynt sätt att se på saken? Hur orättvis är till exempel koldioxidskatten jämfört med övriga mer populära styrmedel som också kostar, men där alla skattebetalare – även de som inte åker bil – får vara med och betala notan? Eller om man ställer dess ekonomiska konsekvenser i Sverige i relation till koldioxidutsläppens förväntade globala effekter?

Da är det inte alls lika självklart att skatten är orättvis. Låt mig utveckla detta något. För det första: Praktiskt taget alla svenskar, oavsett hur mycket eller lite man tjänar eller var man bor, släpper ut många gånger mer koldioxid per person och år än vad mer än 95% av världens övriga befolkning gör räknat per person och år. I en värld där dramatiska utsläppsminskningar anses helt nödvändiga skulle nog somliga hävda att det är viktigare att få till stånd dessa minskningar, snarare än att en totalt jämlik fördelning uppnås i Sverige.

För det andra: Den ytterligare börda som blir konsekvenserna av en höjd koldioxidskatt kan ställas i relation till den börda som t.ex. befolkningarna i många av världens låglänta regioner kommer att drabbas av ifall havsnivån stiger som följd av bland annat svenska folkets nuvarande och fortsatta användande av fossila bränslen. Också från denna horisont skulle nog somliga hävda att graderna av orättvisor inte riktigt låter sig jämföra.

AVSLUTNINGSVIS: Det finns även en tidsmässig aspekt som ställer den svenska koldioxidskattens så kallade orättvisa i blyxtbelysning. Hur rättvist är det att somliga tillåter sig leva på ett sätt som gör att delar av jordens yta riskerar att bli obebodliga på några hundra års sikt? Hur giltig är en rättvisepprincip som ger inte bara svenska folket utan hela den industrialiserade världen rätt att bränna upp en miljard år av lagrat solljus under loppet av bara ett par hundra år och som medför att kommande generationer lämnas utan tillgång till den mest lättillgängliga energi vi idag känner till?

Stafetten går vidare till Filip Bladini, universitetslektor på juridiska institutionen

Sverker C. Jagers är forskare vid statsvetenskapliga institutionen och medverkar i det av Naturvårdsverket finansierade klimatforskningsprogrammet COPE. Han är även en av grundarna till det Samhällsvetenskapliga miljövetarprogrammet.

”Trivs väldigt bra på jobbet”

Måndag

Vilken härlig dag! Solen skiner! Talar med vaktmästaren om en flytt, två som ska byta tjänsterum. Tittar in på repro och hämtar en beställning från i fredags. Mycket av jobbet gör jag som vanligt i korridoren på väg in eller ut ur huset. Läser e-mejl och svarar. Vi håller på att byta till IP-telefoni på Pedagogen och jag är ansvarig för planeringen. Arbetar med en sammanställning för nästa enhet som skall byta telefoner. Efter kaffepausen skriver jag några förordnanden. Alla förordnanden för nästa termin skall skrivas nu. Mycket pyssel och e-mejlkontakt med enhetschefer och enhetsadministratörer. Lunch i matsalen på Pedagogen. Många studenter här idag och därför långa köer. Vi går ut och går med stavarna – en härlig promenad på 20 minuter. Eftermiddagen ägnar jag mig åt förordnanden och lite andra personalärenden. Telefonen ringer hela tiden. Jag stannar lite efter arbetstid för att göra klart.

Tisdag

Idag arbetar jag med planeringen inför flytten till Nya Pedagogen. Vi har preliminärt placerat personal i de nya lokalerna. Inredningsarkitekten kommer idag och vi skall lämna ritningarna med inplaceringen. Vi träffar enhetscheferna var och en för sig. Många frågor och undranden. Inredningsarkitekten ska göra inventering av alla tjänsterum. Lunch tillsammans, och vi fortsätter med planering för Nya Pedagogen. Jag ingår i flyttgruppen. Imorgon är vi kallade till flyttgruppsmöte och jag förbereder lite papper. Under tiden ringer telefonen i ett. Pratar med en som är sjukskriven och som behöver lite hjälp med några uppgifter. Jag är arbetsmiljöombud på IPD. Arbetar inte över idag.

Onsdag

Flyttgruppsmöte. Vi planerar flytten till Sociala Huset nästa år. Vi skall ha några ungdomar i sommar som hjälper oss att sortera och slänga lite saker inför flytten. Jag hinner med en promenad med stavarna efter lunch. Jobbar med personalärenden resten av dagen: förordnanden, ledighetsansökningar, sjukanmälan. Går igenom sjukskrivningsmappen och kollar att allt är i sin ordning. Ringer några samtal hem till de sjuka och kollar hur de mår. Ber dem sända mig en kopia av läkarintyget. Allt skall vara rätt innan lönekörningen. Arvodesräkningar och ledighetsansökningar ska attesteras av prefekten och sändas vidare till löneadministratören. Läser e-mejl och svarar. Det blir övertid idag igen.

Torsdag

På morgonen betalar jag några fakturor och fixar också en del reseräkningar. Beställer ekonomilistor för de forskningsprojekt jag sköter. Talar med projektledarna. Läser e-mejl i all hast och går sedan på arbetsmiljöombudsmöte i huset. Lunch med min arbetskollega som också arbetar med personalärenden. Vi hinner knappt prata med varandra under dagen. Därför sätter vi oss för oss själva och pratar lite jobb under lunchen. En representant från konferenshotellet Arken kommer och hälsar på och ger oss lite information och broschyrer. Svarar på lite mejl. Kopierar ärenden som skall till Fakultetskansliet. Sorterar in lite papper. Fick flera besök idag. Man blir avbruten hela tiden. Försöker städa lite på mitt bord. Klockan är mycket idag också.

Fredag

Sista dagen på jobbet denna vecka. Man lägger nästan bara märke till måndag och fredag. Jag trivs väldigt bra på jobbet. Arbetet är mycket omväxlande och jag har trevliga arbetskamrater!

Läser e-mejl. Några telefonsamtal. Skriver några brev. Träffar prefekten idag. Behöver några underskrifter och vi måste åtgärda ett par saker. Sänder listan för nästa enhet som skall byta till IP-telefoni. Måste hela tiden ringa växel och kontrollera en del saker. Alla ska få en egen anknytning. Hjälper en arbetskamrat flytta några hyllor. Beställer blommor till en 50-åring som vi ska uppvakta på måndag. Sorterar in några personalärenden som är klara. Plötsligt är det dags att åka hem. Så skönt! Nu är det helg igen.

Oftast en fråga om stiltnivå

JAG BÖRJAR MED ett par kommentarer som jag fått till den förra språkspalten. Bland de börjningsformer jag tog upp där förekom den vardagliga formen *datan* i betydelsen ”faktauppgifterna” i exempelvis en studentuppsats. Det jag inte nämnde var att *datan* också vardagligt används om själva apparaten, den som i mer neutrala sammanhang benämns *datorn*. En IT-pedagog berättar att han brukar säga att ”datorn” är den apparat som man använder för att skapa ”data” i. Han vill alltså inte ha samma ord för apparaten/saken och resultatet eller innehållet. Visst undviker man några missförstånd på det sättet, men mest är det en fråga om stiltnivå. Vi använder ju gladeligen samma ord för två betydelser av till exempel *bok*: en *röd bok* (saken) och en *tankeväckande bok* (innehållet). Ordet *dator* skapades enligt Nationalencyklopedins ordbok år 1969 till *data* och ändelsen *-or*, som betecknar den eller det som utför en handling (till exempel *exekutor*, *tyristor*, *rotor*, *elektor*). Denna konstruerade form har slagit igenom på ganska bred front. Även *data(n)* om apparaten nämns i ordboken, med beteckning ”vard.”, men förekommer inte i Svenska Akademiens ordlista. *Data(n)* för apparaten får alltså betraktas som en spontant uppkommen och vardaglig.

I DEN FÖRRA SPALTEN nämnde jag också att det tidigare i svenskan har förekommit former som *dukit* och *dykit*. Den förstnämnda är stark och den andra är en blandning av svag och stark böjning (*y* från den svaga, *-it* från den starka). Jag trodde inte att de förekom längre, men där trodde jag fel. En språkspaltsläsare som är uppvuxen i Bjuv i Skåne skriver att där förekommer formen *dykit* mycket frekvent. Och det är vid närmare eftertanke inte alls konstigt; *dyka* tillhör ju de verb som vacklar mellan stark och svag böjning. Den starka böjningen är *dyka – dök – dukt* (som *stryka*); den svaga *dyka – dykte – dykt*. Att blandformer som *dykit* uppträder i denna mångfald kan man förstås vänta sig, särskilt som många, liksom jag, blandar starkt och svagt i verbtemat, *dyka – dök – dykt*, om än inte i de enskilda formerna. Om det sker någon stabilisering av bruket är svårt att sia om; det verkar inte stora språkbrukarna så mycket med variation i dessa fall. Och många barn säger *dykit*...

SEDAN SIST HAR JAG också varit på besök i Kina. I ett mejl, som utlovade fler språkfrågor framöver, fick jag en fråga om *resan till Kina* varit givande. Inom parentes skrev sedan frågeställaren att han inte hade vågat skriva ”kinaresan” eftersom han var osäker på om det skulle vara stor eller litet ”k”. Jag förstår osäkerheten, men i det här fallet skulle jag säga att båda varianterna går bra: *Kinaresan* eller *kinaresan*. Huvudregeln är att ju mer av namnkaraktären som är bevarad, desto vanligare och mer förväntat är stor bokstav. Och tvärtom. Ordet *Falukorv* ser underligt ut med stor bokstav, även om korven ursprungligen är döpt efter Falun. Det är nog så att viss variation tolereras i dessa fall, exempelvis i *Kinaresan/kinaresan*. Svenska Språknämndens skrivregler har som vanligt mer att säga i frågan.

Åpropå Kina så har jag undersökt vilka kinesiska lånord som finns i svenskan. Jag håller ett föredrag om det på årets Humanistdagar den 12 november. Välkomna om ni är intresserade!

Kerstin Norén

PROREKTOR
INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRÅKET

Skicka dina frågor direkt till:
kerstin.noren@adm.gu.se

ETT ÅR KVAR TILL NYA

Pedagogen

Den första september nästa år ska arbetet på nya Pedagogen vara klart. Då ska Sociala Huset ha fått sin tillbyggnad av glas, Gamla Latin ha rustats upp och en helt ny byggnad däremellan vara färdig.

I samband med invigningen ska också en bok om Pedagogen publiceras.

– Jag är glad att den ruffiga atmosfär som finns här på kvällstid försvinner, säger Martin Fritz, som är universitetets ombud i styrgruppen för projektet, medan han kliver runt bland de cirka 200 byggnadsarbetare som jobbar för fullt med husen.

– Cirka 3 000 studenter och omkring 400 anställda ska vara här, både dagar och kvällar, och det kommer att liva upp hela området.

Nya Pedagogen består av tre hus. I Sociala Huset ska finnas café, bibliotek, administration, studerandeservice och föreläsningssalar under mark. Det är den ursprungliga strukturen man kommer att ta fram, huset har varit med om en hel del ombyggnader genom åren.

Gamla Latin kommer att få en ny entré och den ursprungliga aulan ska återställas. Här ska framför allt institutionen för hushållsvetenskap hålla till. Den som vill fly från läroböckerna en stund kommer fortfarande att kunna smita ner till jazzklubben Nefertiti som ska vara kvar. Nybygget ska innehålla föreläsningssalar, vaktmästeri och café. Huset är byggt av glas med utanpåliggande horisontella tegellameller. De ska dels fungera som solavskärmning men

teglet ska också knyta samman det nya huset med de gamla. På kvällen kommer man att kunna se in genom lamellerna i den upplysta byggnaden.

– Under nybygget ska finnas ett garage med 200 platser. Det ska i första hand vara tillgängligt för allmänheten, berättar Martin Fritz.

Lagom till invigningen ska också en bok om projektet publiceras. Den ska vara full av information men även vara en fröjd för ögat med många vackra bilder, tagna av GU:s fotograf Göran Olofsson.

– Boken ska behandla bakgrunden till att bygget kom igång och visa hur ett så här stort projekt växer fram, berättar Nils-Olof Halling, som är en av författarna. Det var ju inte självklart att Pedagogen skulle ligga just här och det fanns starka känslor, både för och emot, bland folk som bodde i området. Boken ska också innehålla en hel del historia om området kring Sociala Huset samt en beskrivning av lärarutbildningens utveckling genom åren.

Nyligen kom också besked från Europeiska Investeringsbanken, världens största multinationella bank, att man beviljat Göteborgs stad ett lån om 650 miljoner kronor.

Ungefär hälften av pengarna går till nya Pedagogen.

– Lånet från EIB innebär lägre hyreskostnader eftersom de är bundna till en något lägre ränta, förklarar Martin Fritz. Att EIB anser att Pedagogen är så viktigt att man vill stödja det tycker förstås vi som jobbar med projektet är mycket roligt.

Böcker på bank

Vad har Carl Jonas Love Almqvist, Emilie Flygare Carlén och Inger Edelfeldt gemensamt?

Jo, att de är svenska författare förstås. Men inte bara det.

Verk av dem hör det som först kommer att finnas tillgängligt i den nya Litteraturbanken.

LITTERATURBANKEN är ett samarbetsprojekt mellan Språkbanken vid GU, Svenska Akademien och Kungl. biblioteket. Syftet är att publicera digitala, sökbara versioner av svenska skönlitterära verk och viss humanistisk litteratur och att göra dem fritt tillgängliga över Internet. Förebilder för projektet har bland annat varit Arkiv for Dansk litteratur och The William Blake Archive

– Projektet har pågått i snart två år med medel från Riksbankens jubileumsfond, berättar Mats Malm, litteraturvetare från GU och föreståndare för projektet. Det handlar i första hand om att etablera vetenskapligt användbara utgåvor av verken, vilket bland annat betyder att stor möda kommer att ägnas åt korrekturläsning så att allt verkligen blir rätt. Vissa verk kommer också att publiceras i en enklare version med modern stavning för "vanliga" läsare.

Först ut på banken är Carl Jonas Love Almqvists samlade verk på i dagsläget sexton band – så småningom kommer det att bli över trettio.

– Att vi börjar med Almqvist beror på att hans verk just håller på att ges ut och alltså redan finns i digital form. Det innebär att det kommer att gå ganska fort att få ut texterna. I samma veva ska

vi också ge ut kvinnliga författare som utgivits av Svenska Vitterhetssamfundet, bland andra Fredrika Bremer, Emilie Flygare-Carlén och Sophie von Knorring. De finns också i digital form. I samband med publiceringen kommer det också att läggas ut texter som sätter in verken i deras historiska sammanhang, exempelvis om hur det var att vara kvinnlig författare på 1800-talet.

I första hand kommer man att publicera litteratur där upphovsmannen dött för mer än 70 år sedan. Detta för att inte behöva förhandla om rättigheterna.

– Men vi kommer att lägga ut viss nyare litteratur också, bland annat några verk av Katarina Frostenson, Sven Lindqvist, Inger Edelfeldt och Stig Larsson.

ETT STORT PROJEKT blir att ge ut en vetenskaplig utgåva av Selma Lagerlöfs samlade verk.

– Någon sådan finns inte, så det känns som en angelägen uppgift.

Exakt vad som ska definieras som en klassiker och därför vara angeläget att publicera, vill Mats Malm inte svara på.

– Man kan väl säga att det handlar om litteratur som är viktig för den svenska kulturen. Det kan röra sig om romaner, poesi men kanske även annat. Efterhand hoppas vi kunna publicera mer och mer, detta är ett väldigt långsiktigt projekt.

Hur den framtida finansieringen ska se ut är dock ännu inte klart.

För mer information:

www.litteraturbanken.se

UB:s rariteter

Högst betyg i uppförande

Om nu någon hade trott något annat kan här avslöjas att August Strindberg hade A i uppförande och flit, åtminstone när han gick på Stockholms Lyceum.

Men det är också de enda A som finns i betyget.

Bevis på författarens ganska medelmåttiga skolinsatser finns på UB.

Att det inte alltid syns på skolbetygen om en elev ska bli en stor vetenskapsman eller konstnär kan kanske kännas trösterikt. August Strindberg (1849-1912) utgör inget undantag. Hans betyg från Stockholms Lyceum höstterminen 1866 visar inte på en särskilt flitig elev och från detta kan man knappast utläsa att han är en stor författare i vardande.

Strindberg hade tidigare gått i Klara skola, där aga användes flitigt. "Straffanstalten" kallade han själv skolan och under Strindbergs tid kanske stämningen där var extra orolig. Det svenska skolsystemet stod inför en demokratisk förnyelse, bland annat med syftet att ge fler möjlighet att ta studentexamen, vilket också påverkade Klara. Själv har Strindberg berättat hur han vägrade svara på dumma frågor och att fann delar av undervisningen fånig. Framför allt avskydde han latinets grammatik och matematiken.

– År 1861 började Strindberg på Stockholms Lyceum, vilket innebar en stor lättnad för honom, berättar bibliotekarie Anders Larsson. Lyceet var pedagogiskt radikalt, man gav inte eleverna stryk, utan verkade istället för förnuftig inlärning och ömsesidig respekt.

"...det var en frihet från reglemente och skolbänk och rotting och vanärande straff, dedt blev ett nöje att gå i skolan ifrån att ha varit en fördömelse och man behöll minnet från skoltiden verkligen som ett bland de minst oangenäma minnena från den förfärliga dressyrtid som kallas barndom." berättar Strindberg i Tjänstekvinnans son.

Vad hade Strindberg då för betyg?

"Med beröm godkänd", eller ab, fick Strindberg i kristendom, naturhistoria, historia och geografi. Betyget B, "icke utan beröm godkänd" hade han i geometri, aritmetik, tyska, franska och latinska språket. Betyget b, "godkänd", fick han i filosofi, fysik och svensk ämnesskrivning. I latinskrivning hade han bc, "ganska försvarlig". Alltså hyfsat resultat, men inte mycket mer.

– Strindbergs betyg skänktes som gåva till UB år 1941 av ingenjör Erik L Magnus, berättar Anders Larsson. Det framgår ingenstans varför UB fått dokumentet. Men förr var det vanligt att om man hade ett intressant manuskript så skänkte man det till UB, eller stadsbiblioteket som det då hette.

UB äger fler Strindbergsdokument – bland annat närmare 200 brev samt originalmanuskripten till Inferno och Mäster Olof.

Eva Lundgren

Forsknings- & innovationsservice

Stöd till forskare, lärare och studenter inom:

- > Forskningservice
- > Uppdragsforskning
- > Uppdragsutbildning
- > Affärsjuridik & immaterialrätt
- > Innovationsrådgivning
- > Examensarbete, uppsats & praktik
- > Samverkan näringsliv & kommun

Kontakta Forsknings- & innovationsservice!

www.gu.se/forskninginnovation

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Externa relationer

 Gästkrönikan

Tar penningjakten död på forskandets glädje?

SÅ GAMMAL DEN ÄR debatten om humanioras kris. 1989 höll jag ett föredrag om något så svävande som kultur och samhälle, ombedd också att lägga en utanförståendes perspektiv på Göteborgs universitet. Jag satt då som allmänhetens representant i Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden, lite imponerad av att man trots dåliga ekonomiska villkor uträttade så mycket. Betryckt också över den tröga beslutsgången och bristen på flexibilitet. Men förstås det var skillnad på en genomreglerad företagskoloss som ett stort universitet och på ett privatägt mediaföretag med en ny tidning varje dag. Men man kunde undra och jag fortsatte att undra som representant i universitetets styrelse ett antal år därefter. Är universitetet systemets fånge? Tar penningjakten, tar administrationen, den som nu i allt högre utsträckning också är institutionernas, professorernas med fleras ansvar, död på lärandets och forskandets glädje? Befolkas dagens universitet av alltfler lydiga ämbetsmän istället för nyfikna, orädda, ostyriga andar?

INGEN TVEKAN DÅ, 1989, om att den Humanistiska fakulteten befann sig i stryckklass. Jämfört med Chalmers, de odontologiska och medicinska fakulteterna. Ingen tvekan nu om att obalansen är lika stor, ja, större med den skillnaden att nu skriker alla ut sin nöd. Men det är spetsforskningen, det är nyttoforskningen, det är tekniken och naturvetenskaperna som prioriteras av regeringen. 1989 citerade jag en ett par år gammal artikel skriven av en ung arg litteraturvetare: "Under en lång följd av år har statsmakterna beordrat svensk humaniora att begå långsam harakiri. Vad värre är, de etablerade akademikerna har åttlytt direktiven med en lydriad och en plikttröhet som inte står de japanska samurajerna efter."

KUNDE HA SAGTS IDAG och sägs med andra ord i tidskriften Glänta, som ägnade hela sitt senaste imponerande dubbelnummer åt just humanioras kris. Att ingen ny doktorand tas emot i höst är bara ett litet exempel på sakernas tillstånd. "Krisen är akut och konstant" konstaterade Jan Arnald i GP den 23 juli. Inte desto mindre behöver den belysas om och om igen, benas upp, göras konkret. Vad behöver försvaras och vad icke? Varför struntar politikererna i humaniora – för dess mjukhets skull (inte hårda fakta, inte penninggenerande)? Av brist på respekt för specialkunskapen, den som finns hos historiker, filosofer, litteraturvetare, språkvetare och alla andra inom humanioras breda fält? En kunskap som samhället inte kan vara förutan, men tror sig besitta så där i största allmänhet. Vi är väl alla humanister bevaras.

JAG UNDRAR OM rektor Gunnar Svedberg ser till att styrelsen läser Gläntanumret för att sedan avsätta rejält med tid och penetrera de frågor som direkt eller indirekt ställs. Tänk då också på vad Leif Alsheimer skrev i GU Journalen för en tid sedan: "Utan de insikter som humaniora kan förmedla är även den mest avancerade yrkestekniska kompetens torftig och andefattig". Sök felena hos reger-

Monica Tunbäck-Hanson

FILMSKRIBENT PÅ GÖTEBORGS-POSTEN
NYUTNÄMND HEDERSDOKTOR VID KONSTNÄRLIGA FAKULTETEN
PROMOVERAS DEN 22 OKTOBER 2005

ing och riksdag och hos humanisterna själva som kanske inte bra nog kommunicerar utåt i till exempel dagspressen – förvisso med ett antal lysande undantag och med arrangemang som Vetenskapsfestivalen. Nog borde i tredje uppgiftens namn fler blanda sig i samhällets brännande frågor. Som forskare, som debattörer, som folkbildare, som medborgare.

MEN ALLT ÄR INTE elände. Mycket har hänt inom Göteborgs universitet sedan 90-talet, inom till exempel den konstnärliga fakulteten genom Musikhögskolan, Göteborg Organ Art Center, Litterär gestaltning och Högskolan för fotografi och film – alla är med och präglar det göteborgska kulturlivet. Förstås ligger Filmhögskolan mig varmast om hjärtat.

Filmen har varit mitt universitet. Min världsbild har vuxit och fördjupats genom filmen, den må ha varit svensk, europeisk, amerikansk eller med rötter i den tredje världen och detta alltsedan det sena 60-talet då jag började skriva om film. Det var under 70-talet som den militanta filmen från Latinamerika gav mig kunskap om våldet, förtrycket, om imperialismen på den kontinenten. Det var genom filmer från Indien, Japan och Kina som dessa länder tidigt fick ansikten, identiteter och individualitet, innan jag själv åkte dit. Det går att med filmers hjälp – den som i sin tur tar hjälp av alla konstarter – att lägga pussel som ger viktiga bilder av sociala, politiska, mänskliga villkor i de mest skilda samhällen. För att lägga de pusslen behövs forskningen, behövs den förmåga till fördjupning och de kritiska instrument som är en god forskares.